

1 AAL04A 126 కాచీ

బొలిముంత శివరామకృష్ణ

అంతరాత్మ అంత్యక్రియలు

కథానికా సంపుటి

నవయుగ పబ్లిషింగ్ హౌస్

గుంటూరు.

ప్రథమ ముద్రణ

ఫిబ్రవరి 1954.

ఒక రూపాయి.

లక్ష్మీకర్ణ పబ్లికేషన్స్,
కొత్తపేట, గుంటూరు-1.

పరిచయం.

ఒక వస్తువు ప్రతిబింబాన్ని చూడాలంటే, ఆ వస్తువు ఎంతవున్నదో అంతే పరిమాణంగల అద్దాన్ని దాని ఎదుట వుంచనక్కరలేదు. అద్దం చిన్నదైనా, ఎదుటవున్న దృశ్యాన్ని అది ప్రతిబింబిస్తుంది. ఇంచుమించు చిన్నకథ కూడా యింతే. అయితే అద్దంలో వస్తువును ఎవరైనా ప్రతిబింబింప చేస్తారు; సాహిత్యంలో మటుకు వస్తురూప భ్రాంతిని కలగచేయడం అందరికీ సాధ్యంకాదు. అభిప్రాయ ప్రకటనకు అనేక సాధనాలున్నా కళలలో దానిని మలచడం మరీకష్టం. రూపచిత్రణ, బొమ్మకట్టే నేర్పులేనిదే కళలలో యిది పొసగదు. రూపచిత్రణ ప్రత్యక్ష జీవితంనుంచి పరిగ్రహించడం నులువైన పనికాదు. అభిప్రాయ ప్రకటనకంటే, అనుభూతిని అందివ్వడంలోనే గొప్పతనం గర్భితమైవుంటుంది.

ఆధునిక ఆంధ్రసాహిత్య యుగపురుషుడు కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు తమ అభిప్రాయ ప్రకటనకు వచనరచనాప్రేరేపకాలైన వ్యాస, ప్రహసన, విమర్శనాదులను చేపట్టినా, కారణం తెలియదు కాని, చిన్నకథను వారు ఎత్తుబడిచేయలేదు. కాగా కథానికా సాహిత్యానికి సైతం గురజాడ అద్యులు కాగలిగారు. నాటినుండి నేటివరకు ఆంధ్రసాహిత్యంలో చిన్నకథ దిన దిన ప్రవర్ధమానమాతూ వస్తున్నది. నవ్యాంధ్ర సాహిత్యం వస్తురీతులలో వైవిధ్యం కలది. ప్రాచీన సారస్వతంలో లేని వివిధ కవితా రూపాలను పాశ్చాత్యదేశాలనుంచి మనం ఎరువు తెచ్చుకుని సంతరించుకున్నాము. మన ఉద్యానవనంలో లేని పూలమొక్కలను మనం అంటు కట్టుకుని పెంచుకోవడంలో దోషంలేదు. ఆధునిక ఆంధ్రసారస్వతంలో ఖండకావ్యం, నవల, ఏకాంకిక, నాటకం, చిన్నకథ రచయితల చేతి చలవ వల్ల చక్కగా పెరిగి పెద్దవవుతున్నవి. వీటిలో ప్రధానంగా పేర్కొనదగింది చిన్నకథ. ఖండకావ్యం కూడా తెలుగులో చెప్పుకో తగినంతగా పరిణతి చెందినప్పటికీ, యిటీవల దీని వికాసం కుంటుపడిందని చెప్పవచ్చును. కాగా చిన్నకథల ప్రాధాన్యత హెచ్చింది. చలం, కొడవటిగంటి, గోపీచంద్, పద్మరాజు, బుచ్చిబాబు, సోమయాజులు, ఈరా మొద

లైన ప్రముఖ కథకుల తరువాత నైతం, నేడు కథానికా రచనను సాగిస్తున్న యువరచయితలలో ప్రసిద్ధులు వున్నారు. మన కిప్పుడు కథారచయితల నేజీలు. వెలువడుతున్న కథల నేకం. కథలులేనిదే పత్రికలకునైతం నిండుతనం లేనట్టే తోస్తున్నది. గురజాడనుంచి నేటివరకూ వెలువడిన కథానికలలో ఉత్తమమైన వాటిని ఎంచుకుని, వాక కథానికా సంపుటిని ప్రచురిస్తే అనేక అంతరువుల తెలుగు జీవితాన్ని ఆ సంపుటి ప్రతిబింబిస్తుంది.

ఈనాడు తెలుగుదేశపు పల్లెల, పట్టణాల జన జీవితాన్ని సాహిత్యం ద్వారా తెలుసుకోదలచిన పాఠకులకు, చిన్నకథలు చక్కగా ఉపకరించగలవు. వివిధ జిల్లాల మాండలిక పదాలసాంఘిక, నుడికారపు సారూ, ప్రజల ఆభిరుచులూ, అలవాట్లూ, ఆజేకాలూ, ఆవేదనలూ చిన్నకథలలో అతి సుందరంగా పరిపోషితమైనవని చెప్పడంలో విప్రతిపత్తిలేదనే అనుకుంటాను.

కొంతకాలం, నాయకా నాయకుల మధ్య ప్రేమను, విప్రలంభ శృంగారాన్ని మాత్రమే యితీవృత్తంగా తీసుకుని సాగిపోయిన కథానికా రచన, అదృష్టవశాత్తూ గురజాడ ఆశించిన మార్గానికి మళ్ళింది. ఖండకావ్యం పట్ల కూడా, మనం, యిదేమాటను అనువరింపజేసుకోవచ్చును. తెలుగు దేశ సాంఘిక జీవిత చిత్రీకరణకు వూనుకున్న చిన్న కథ, ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలోను, యుద్ధానంతరం యింకొక పరిణామాన్ని చెందుతూ వస్తున్నది. కళలకు సాంఘిక ప్రయోజనముందనే సిద్ధాంతం విస్తృతమై తెలుగునాట తలఎత్తిన రాజకీయ జీవితాన్ని నైతం చిత్రీకరింప జోచ్చింది. ఈ పరిణామాలకు అభ్యుదయరచనోద్యమం ఎంతో ప్రోద్బలమిచ్చింది; తత్ఫలితంగా ఎన్నో ఖండకావ్యాలు, నాటికలు, నాటకాలు, చిన్నకథలు వెలువడినాయి.

౨

ఒక సాంఘిక ప్రయోజనాన్నో, లేదా రాజకీయ ప్రయోజనాన్నో ఉపరిక్షించి రచన సాగించడం మాటలతో పనికాదు. కేవలం రచయితలే యిక్కడ విఫలులయే ప్రమాదం లేకపోలేదు. రచయిత ఏమాత్రం అజాగ్రత్త వహించినా శిల్పం దెబ్బతిని, రచన కేవలం నినాదాలతోగూర్చుండి మారిపోయే

చిక్కు ఏర్పడుతుంది. కళకుగల ప్రాథమిక నూత్రాలను దృష్టిలో వుంచు
కుని తగిన సన్నివేశాలను, వాతావరణాన్ని సృష్టించి పాత్రలకు రూపు దిద్ద
వలసి వుంటుంది. ఆ పాత్రకు సహజంగా స్వభావంలో లేని ఉద్దేశాలను
ఆరోపించినట్లయితే అది కేవలం నినాదమే అవుతుంది. ఒక ఉద్దే
శాన్ని ప్రకటించే ఒక పాత్రకు ఆ అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తంచేసే స్వభావం
వున్నదా, లేదా, యిది సహజమా, కాదా అనే ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది. వ్యక్తుల
సామూహిక జీవితవర్ణనా, సామాజిక వాతావరణమూ, రాజకీయోద్యమాల
సంఘర్షణా, పోరాటాలూ సాహిత్యంలో చక్కగా చిత్రించే రచయిత
గొప్ప కళావేత్త అయివుండాలి. నవచైనా సాహిత్యంలో సైతం గొప్ప రచ
నలు వెలువడుతున్నా, సిద్ధవాస్తులైన రచయితలే పాత్రల ప్రత్యేక వ్యక్తిగత
మనస్తత్వాలను, వాస్తవిక జీవితాన్ని రసమయంగా చిత్రించలేక, తబ్బిబ్బు
పడుతున్నారని, యీ ప్రమాదంనుంచి యువ రచయితలు తప్పించుకోవా
లని చాఎంగ్ హెచ్చరిస్తున్నాడు.

నిజంగా చెప్పాలంటే మన యువరచయితల సాహిత్య సృష్టిలో రస
మయ వాస్తవిక రచనల కంటే నినాదపూరిత రచనల సంఖ్య బహుశం.
ఈమజిలీని మనం దాటి, జీవితాన్ని పరిపూర్ణంగా అర్థంచేసుకుని సాంఘిక
ఉద్దతికోసం, పురోగతికోసం అన్నివిధాలా బంధింపబడ్డ మానవస్వేచ్ఛా
స్వాతంత్ర్యాలకోసం బహుముఖ ప్రయత్నం, వాస్తవిక రచనలను సృష్టించాలి.

చక్కని ఖండకావ్యాలను, నాటికా నాటకాలను, కథలను రచించే
యువకులు తెలుగు సారస్వత రంగంలో అడుగుపెట్టారు. తెలుగుపాఠకులు
వీరినుంచి ఎంతో ఆశిస్తున్నారు. యువ రచయితలలో సిద్ధవాస్తు లనేకు
లున్నారు. మున్ముం దింకా ఉదయించగలరనే ఆశవుంది.

మిత్రులు శ్రీ బొల్లిమంత శివరామకృష్ణగారు అభ్యుదయ రచయిత;
విశేషించి రాజకీయోద్యమాలతో నిత్యసంబంధంకలవారు. ప్రజాఉద్యమాలలో
పాల్గొనడమే కాకుండా వాటికి అగ్రగాములుగా వుంటూ సారథ్యం వహి
స్తున్నవారు.

మిత్రులు శివరామకృష్ణ తమ రచనలను రెండు సంపుటలుగా వెలువరిస్తున్నారనే కబురువిని సంతోషించినవారిలో నేను మొదటివాడిని. వివిధ వృత్తులలో పాల్గొంటున్నవారు, సాహిత్యసృష్టిచేయడం మనకు అరుదు. తెలుగు దేశంలో డాక్టరు డాక్టరే; ప్లీడరు ప్లీడరే; వారి జీవితంలోగల ముచ్చట్లనూ, వృత్తివిశేషాలనూ వారు సాహిత్యంలో ప్రతిబింబింపచేయడంలేదు. వివిధ జీవితరంగాలలో పాల్గొంటున్నవారు, ఆయా జీవితాలను సారస్వతంలో స్వప్నాలుగా చిత్రిస్తే తెలుగు జీవిత వైవిధ్యం సాహిత్యంలో యింతకంటే చక్కగా ప్రతిబింబించి వుండేది. ఒకరోగికి శస్త్రచికిత్సచేసిన ఒక డాక్టరు చక్కటి రచయిత అయితే, ఆ శస్త్రచికిత్స పద్ధతి, మామూలు రచయిత వ్రాసిన రచనకంటే ఆ డాక్టరు రచనలో చక్కగా వ్యక్తమయేందుకు అవకాశం వుంది. కనుకనే జీవితంలో అనేక వృత్తులలో పాల్గొంటున్నవారు, సాహిత్య రచనపైపు తమ దృష్టి సూచించలేనని అభ్యర్థించడం. శివరామకృష్ణగారు రాజకీయోద్యమాలలో పాల్గొంటూ సాహిత్యరచన కుపక్రమించడం ముదావహం. సామాజిక దుష్ప్రభావాలమీద అధిక్షేపక కథారచన సాగించడంలో శ్రీ శివరామకృష్ణ గడుసరి.

జీవిత పోరాటాలలోని తమ అనుభవాలను, వివిధపద్ధతుల రచనలలో శ్రీ శివరామకృష్ణ తెలుగుదేశానికి అందిస్తున్నారు. ఇందుకు యీ కథల సంపుటి “నాంది” కాబోతున్నది. సంతోషం.

వస్తువు ఎదుట అద్దంవుంచి దాని ప్రతిబింబాన్ని ఈ పీఠికలో పట్టడం కంటే, అసలు వస్తువునే దర్శించమని పాఠకులకు నా వినతి.

—అవసరాల సూర్యారావు

విషయసూచిక

1. తెలుగుపాణి ... జ్యోతి...
రచన :— 1949
2. పాపభీతి ...
రచన :— 1954
3. అంతరాత్మ - అంత్యక్రియలు — జనవాణి
రచన :— 1951
4. స్వాతంత్ర్యం —
రచన :— 1954
5. ప్రతిఫలం — అభ్యుదయ. మహాసభా సంచిక.
రచన :— 1943
6. పేదరికం — నగారా (కారుమంచి సం.)
రచన :— 1949
7. ప్రజాసేవ — విశాలాంధ్ర పక్షపత్రిక (ఈ.రా)
రచన :— 1948
8. సమ్మెపిలుపు — ప్రజాశక్తి
రచన :— 1946
9. నక్కతీర్పు — నగారా (కారుమంచి. సం.)
రచన :— 1949
10. పాలేరు — ప్రజాశక్తి
రచన :— 1945
11. పరిశోధన —
రచన :— 1950
12. ఓ సవివాక్ —
రచన :— 1949
13. ఎరదయ్యం — నగారా (కారుమంచి సం.)
రచన :— 1949

—“వ్యంగ్య రచనలు... శత్రువుల
గుట్టునా బట్టబయలు చేయడానికి ఉపయో
గించే ఒక పద్ధతి... నిరంకుశ పరిపాలన
దినాల్లో వాక్ స్వాతంత్ర్యం వుండదు...
అందుచేత వ్యంగ్యంతో కూడిన రచనలతో
నిరంకుశ వ్యతిరేక పోరాటం సాగించడం
సరైన పద్ధతే—”

మావ్-సే-టుంగ్.

తెలుగు ప్రాజె

‘వచ్చి కథలుకావాలి. అపి ఉత్తమోత్తమంగా
వుండాలి. అలాంటి వాటినే ప్రకటించి తెలుగు సాహిత్యా-
నికి, తద్వారా ప్రజాసీకానికి, పుష్టి, తుష్టి కలిగించాలి.’

ప్రతి సంపాదకుడూ యిలానే బయలుదేరు-
తాడు. యిలా బయలుదేరకపోయినా కనీసం యిలా అని
ప్రకటిస్తాడు.

సరే! సంతోషం. కాని... ఉత్తమోత్తమం
అంటే యేమిటి?

“రచనలో ఉద్వేగంవుండాలి. ఉత్త ఉద్వేగం
చాలదు. భావనాశక్తి, శిల్ప ప్రావీణ్యం, సజీవభాష, వాత-
కుణ్ణి పురకలు ఎట్టించి మనస్సును పూటలూరించే సంవి-
ధానం, సందేశం, ఒకటా? వీటన్నిటికంటే ముఖ్యంగా
ప్రజాజీవిత చిత్రణ-అదీ అభ్యుదయమార్గంలో వుండాలి.”

చాలా బాగుంది. అలా రచన వుండడం తప్పేమీకాదు. వ్రాయాలేగాని, వ్రాస్తే చాలా బాగుంటుంది. సందేహంలేదు. కాని వ్రాయడం ఎలా?

ఏ అమెరికన్ రచయితకో అయితే యిన్ని చిక్కులేమీ లేవు. -రెండు సంపన్న కుటుంబాలు, వాటి మధ్య పరిచయం, ఆ రెండు కుటుంబాలకూ ఛెరో ఆడా మగా కుక్కలు, వాటికి మళ్ళీ పరిచయం, ఆపరిచయం ప్రణయంలోకి పరివర్తనా, ఆ రెండు కుటుంబాలూ కొద్ది కాలం ఎడబాటూ, ఆ కుక్కల విరహం... యిలా గిలి గింతలు పెట్టుకుంటూ వెళ్ళేపోతాడు. లేదా-ఓ నీగ్రో బాలిక కుక్కతో సంసారం. కాదా-ఓ నీగ్రో బాలిక అమెరికన్ని ప్రేమించి విరహంతో ఆత్మార్పణచెయ్యడం; అమెరికన్ ఏ పుట్టాలేగాని అతనికి ఖానీలూ బందిపోట్లూ అన్నీ కథావస్తువులే. పోతే ఎవరైనా 'హావాన్డాఫాస్టు' లాంటి యింకా రచయితలున్నా, వాళ్లు అసమెరికన్లు. కనుక వారి విషయం వేరు.

ఇక ఏ సోవియట్ రచయితనో తీసుకుందామా? అతనికేం? మానవత్వపు విలువలుగల మహా వ్యక్తుల్ని సృష్టించగలడు. అది అతని కేమికాష్టంకాదు. ఉత్తమో తమ రచనకు కావలసిన అన్ని హంగులూ అతని సమాజంలోనే వున్నాయి. అతను ఆ సమాజంలోనే పెరుగుతున్నాడు. భవిష్యత్తు వైపుకు పెద్ద పెద్ద

అంగలు వేసుకుంటూ పోతున్నాడు.

ఎటొచ్చి — మన తెలుగు రచయితమూటే మిటి ? ముప్పయిదేళ్ళ సాముతోనూ మూలనున్న ముసలమ్మనైనా కడపలేని ఆంధ్రనాయకుల రాష్ట్రంలో పుట్టాడు. పదవుల కోసం పత్రికల్లో రేపే ఉద్యమాల గాలిదుమారంలో పెదిగాడు. ఆ నాయకుల గాలిపుపన్యాసాలు తింటూ పెద్దవాడయ్యాడు. యితవరదాకా ఇంగ్లీషులో ఆలోచించి తెలుగులో వ్రాయాల్సివస్తే — యికముందు హిందీలో ఆలోచించి వ్రాయాల్సిన తెలుగు భాష అతడిది. ఇంగ్లీష్ పెళ్లాడ, వుంటే బిడ్డలూ, ముసలీ ముతకా అంతా — బ్రతకా లేని బ్రతికించా లేని యీ రచనా వుద్యోగంమీద చెరిగిపోసే తిట్లూ, తిమ్మలమధ్య రచన కుపక్రమిస్తాడు. రచననుబట్టి కాకుండా పేరునుబట్టి — అదీ స్త్రీ వాచకమా ? కాదా ? అన్న భేదాన్నిబట్టి అర్హతలు నిర్ణయించే పత్రికలకు పంపిస్తాడు. పుట్టిన దగ్గర్నుంచీ పుస్తకంమొగం ఎరగని పోలీసులు దాన్ని చదివి జనం చెడతారో పడతారో తేలుస్తారు.

తెలుగు రచయితగా పుట్టినంత పాపం అందులోనూ అభ్యుదయం లేక ప్రగతి ఏదేనా అను. అదిగా పుష్పంత మహా సరకం పేరే లేదనుకో...

అలాంటి రచయిత ఏం వ్రాస్తాడూ ?

“ ప్రజల్లోనే బ్రతుకుతున్నావుగదా ? ”

పన్నెండు

“బ్రతకడంలేదు. చావకండా వుంటున్నాను.”

“పోనీ ఆ ప్రజాజీవితాన్నే - ఆ తెలుగుజీవితపు విలువల్నే”

“ఏమిటా జీవితపు విలువ...?”

చుట్టూ ప్రతినిత్యమూ, ఏదో ఓమూలనుంచి తుపా కుల తాఁ తాఁ వినిపిస్తోంటే ప్రతి తాఁకు ఒకజీవితం నేలకు ఒరుగుతోంటే; ‘యిది అన్యాయం’ అనలేక, అంటే మరో తాఁ వినవలసివస్తుందేమోననే భయంకో, - ఆ తాఁ తనమీదికో మరొహడి మీదికో, తెలియని ఆందోళనకో - చీమలకంటే కనాకష్టంగా యీడ్చుతున్న యీ తెలుగుజీవితాల విలువ యేమిటిబాబూ ! ఆ జీవితానికి ఆధారాలైన ప్రాణాలు పరకలకంటే హీనమై పోతుంటే - !

ఉదాహరణకు మాసీతారాముడినే చూడండి.

ఎప్పుడో ఇరవైయేళ్ళక్రితం పుట్టాడు. అందరు ‘ఏకపుత్రులు’ లాగానే అతిగారాబంగా పెరిగాడు. గారాలకూచీల సంగతి వేరేచెప్పాలా? స్వయంగా ఏషనీ చెయ్యలేడు. ఇతరులు చెప్పింది చెయ్యడానికి ‘ఏమో’ అనేభయం. చదువ్రా అంతగా అతకలేదు. బజార్లో పది మందిలో మాట్లాడానెక్కా-డా సిగ్గే. “ఇలాంటివాడు గదా పాపం” అని ఏళ్లు వూరుకుంటాయా? అవి అలా అలా పెరిగి పడహారేళ్ళ బాలామూడుళ్ళేచేసి వదిలాయి.

సరే-యిక యవ్వనపుపొంగులు. ఆపొంగులతో
అడవాళ్ళకోసం వేట ప్రారంభించాడు. అన్నియిళ్ళకూ
తిరుగడానికి వీలుగా నిప్పు అవసరం కలిగించే చుట్టూ,
బీడీ నేర్చుకున్నాడు. అలాగే కొద్దిమంది స్నేహితుల్ని
కూడా అతికించుకున్నాడు.

సీతారాముడు పెళ్ళినాటికే, ఒకటి అరా
కామ కలాపాలు జరపడం; ఒకావిడ భర్తచేత తన్నులు
తినడం అదంతా ఓ విషాదగాధ—

ఈ పేచీలన్నీ చూచాకనే వాళ్ళనాన్న 'ఇక
లాభంలేద'ని ఓ పెద్దపెల్లాన్ని తెచ్చి కట్టాడు.

కాని— 'తిరుగనేర్చిన కాలు' మరి. అమా
వాస్యకూ, పున్నానికీ అలా అలా తిరుగుకోనేవుంది.

అందులోనూ ఆపెల్లాంకుండా ఒక్కగానొక్క
పిల్లే అయి పుట్టడంకో అతిగారాబం. చీటికిమాటికీ పుట్టింటి
ప్రయాణాలు. 'నాకేం'? అన్న దిలాసా.

ఎలాగైనా అల్లుణ్ణి తమయింటికే తీసుకుపోలే,
అన్ని విధాలా బాగుపడతాడనీ, చేతికీ కాలికీ అడ్డు
నస్తాడనీ మామగారి ఆశ. కాని సీతారాముడు ఒప్పుకో
లేదు. యిక వాళ్ళనాన్న సరేసరి. 'ఇల్లరికమా?' అని
హుంకరించాడు.

ఇలావుంటుండగానే ఆవూళ్ళో కొన్ని మామూలు

పథ్నలుగు

జరిగాయి. కుర్రాళ్ళంతా కలిసి యువజనసంఘం అంటూ పెట్టారు. ఆటలు, పాటలు, నాటకాలూ ప్రారంభించారు. నెమ్మది నెమ్మదిగా సీతారాముడితో 'వ్రాసుపోక'కు తిరిగే జనంకూడా దొరక్కూండా పోయారు. చాంతో తానుగూడా అందులో చేరిపోయాడు.

మొదట్లో అతడు నాటకాల్లో చేరడం ఆడ వాళ్ళని తేలిగ్గా ఆకర్షించవచ్చనే. కాని రానురాను ఆడవాళ్ళ సంగతే మరిచిపోయి తనవేషంలోనూ చదువు లోనూ మునిగిపోయాడు.

'ఏమిటి? యీనాటకాలూ నెధవ వేషాలూనూ' అని మొదట్లో తండ్రి పోకుపెట్టినా, కొడుకు బుద్ధిమంతనంచూచి, ప్రోత్సహించేదాకా వచ్చాడు.

యిప్పుడు సీతారాముడు చాలా మారి పోయాడు. తెల్లటి ధోవతిని వెనుక బిళ్ళగోచీ పెట్టాడు; ముందు కుచ్చీళ్ళు వదుల్తాడు. పొడుగాంటి లాచ్చి వేస్తాడు. మీసాలు నున్నగా గొరిగిస్తాడు. యింట్లోవుండే కాలంలో అధికభాగం అద్దంముందు సుంచుని అభినయం అలవాటు చేస్తుంటాడు. బయటికి వచ్చాడో — ఏదో ఒక పుస్తకం తదేక దీక్షతో అలాగే చదువుతుంటాడు. ఎప్పుడైనా తన ముందరే ఆడవాళ్ళు వెళ్తుంటే మాత్రం కళ్ళెత్తి చూడటం పోలేదు. ఓ ఊణంపాటు వాళ్ళ శాందర్యాన్ని 'స్టడీ' చేసి మళ్ళీ పుస్తకంలో తలదూర్చివేస్తాడు.

ఎప్పుడేనా ఏ పుస్తకం దొరక్క, ఏ రిహా
ర్సలూ లేకపోతే ఏ యల్లామో జ్ఞాపకానికి వస్తుంది. కాని
మాసిపోయిన అపఖ్యాతిని మళ్లా ఎందుకు కొనుక్కు
తెచ్చుకోడమని మానుకుంటాడు.

ఇదంతా అతని భార్యకూడా సంతోష
కారణమే. అయితే అదివరకు వూళ్లోని ఆడవాళ్లమీద
వుండే కోపం — యిప్పుడు పుస్తకాలమీదికి మళ్ళింది.
“పెళ్లి పెళ్లామయిన తాను ఆ పుస్తకాలపాటి
చెయ్యదా? ...

.... యిలా వుండే వుండి సీతారాముడు
ఆకస్మికంగా మారిపోయాడు.

పూర్వం ఆడవాళ్ల ముందు అయినవీ కానివీ
అడ్డంగా కోసేవాడు; యీ మధ్య కాలంలో కనపడ్డ
ప్రతివాణ్ణి నిలబెట్టి మరీ నాట్యకళమీద వుపన్యాసాలు
దంచేవాడు; యిప్పుడు పిలిచినా పలకడంలేదు. ఒకవేళ
పలికాడా!

“నిన్నవాడు - యీరోజు నేను - కేపు నీవు -
ఎల్లుండి అంతా —” అంటాడు.

“ఏమిటా అదీ?”

“అదే! అదే!”

బయటికి పోనిస్తే అంతా యిలా వాగిస్తా

రేమోనని వాళ్లనాన్న సీతారాముణ్ణి యిల్లు కదలనివ్వడం లేదు.

“ఏరా! నీవు పిచ్చాసుపత్రికి వెళ్లడం మంచిది”

“నిన్నవాడు - యీరోజు నేను - రేపు నీవు - ఎల్లుండి అంతా—”

“ఏమిటా? అదీ”

“అదే - అదే”

భార్య గోలపెడుతోంది. మామకూడా దిగాడు అల్లుణ్ణి తీసుకుపోతానని - తండ్రికూడా ఆలోచించాడు. ‘పొరుగుాళ్లో ఐతే కొంత నయమేమో’! అని—

పట్టబలవంతాన ఎల్లాగెతేనేం అత్తగారింటికి గెంటారు. మందులిప్పిస్తున్నారు. సోదులడుగుతున్నారు. కాని సీతారాము డీది మానలేదు. పైగా ఒకనాటిరాత్రి పెళ్లాంతో “ఎల్లామనేనంటే పడిచస్తుందిగదా! మల్లూమ అలా ఎందుకు పడిచావదు?” అని బ్రహ్మాండమైన ప్రశ్న వేశాడు.

యికనేం? మర్నాడే ఎల్లామ చేతబడి చేయించిందని దాన్ని తిట్టిపోశారు. దయ్యాలకు పెట్టించారు. తీయించారు. కాని సీతారాముడిది మానలేదు. భూత వైద్యుడన్నీ ఐ, వచ్చిన దారి పడ్తుంటే అలాగేనే అన్నాడు.

“నిన్నవాడు - యీరోజు నేను - రేపు నీవు - ఎల్లుండి అంతా—” అని

యీ చేతబడిగోలతో ఎల్లామకు మాత్రం మొగుడిచేతిలో వొళ్లు హూనామయింది. కాని నీతా రాముడి పిచ్చి అల్లాగే వుంది.

ఎలా మాన్తుంది? రోగం ఒకటి? మందు మరొకటి ఏదే—!

*

*

*

నీతారాముడు ఎంతగానో ఉబలాటపడ్డాడు. నాటకం నెయ్యాలనీ, తన వేషం మహాద్భుతంగా వుండాలనీ. రాత్రింబవళ్లు అదేపనిగా అవస్థపడ్డాడు. ఎల్లామ, మల్లామ, తన భార్య, జనం, అంతా ఎలా తనని పొగుడుతారో—!? అంతా కలలుగన్నాడు.

నాటకం నాటి రాత్రి. వేషం అంతా అయి పూర్తి ముస్తాబులో వున్నాడు. తెరల సందుల్లోంచి చూస్తోంటే — జనం మహాసముద్రంలా కన్పిస్తున్నారు. ప్రార్థన కూడా అయింది. తెర ఎత్తారు. మరుక్షణంలో తాను రంగంమీద నిలబడబోతున్నాడు. ఆ జన మహాసముద్రపు దృష్టులన్నీ తనమీద కేంద్రీకరించబడబోతున్నాయి.

యింతలో ఆకస్మికంగా పిడుగుపడ్డట్టు.....

“నాటకం ఆపండి....”

“ఎందుకు?” ఎవరో అడిగారు. నీతా

పద్ధేనిమిది

రాముడుకాదు ఆ అడిగింది. అడిగేట్లుకూడా లేదు. కొయ్యబారిపోయాడు.

“ఈ నాటకం ఆడితే ప్రజలు చెడతారు. శాంతిభద్రతలు ఇరుకున పడ్తాయి.” వచ్చింది సమాధానం.

“మీరు చూడండి. ఈ నాటకంలో అలాంటి దేమీ లేదు.”

హెడ్ కాన్స్టేబుల్ పుస్తకం అందుకున్నాడు. ఎడమచేత్తో పుస్తకం అడుగు పట్టుకున్నాడు. కుడిచేతి బొటనవేళ్లు పైని ఆనించాడు. గిరున త్రిప్పాడు ప్రతి పేజీనీ. ఆ బొటనవేళ్లు తాకిచూచింది. పుస్తకం చూట్టం పూర్తయింది.

ఎందుకో తటపటాయించాడు హెడ్డు.

“పుస్తకం వ్రాసినవాడు తిరుగుబాటుదారండీ!”

“యీ తెరలుచూడండి. లక్ష్మీగాని, సరస్వతిగాని, చివరకు మన హనుమంతుడుగానీ వున్నా రేమో! వట్టి తెరలండీ. వట్టివి.”

“ఈ తబలాకు చుట్టిన గుళ్ల చూడండి. ఎర్రగా”

వరుసాగ్గా దండకం చదువుకుపోతున్నాడు. ఆవూరి మోతుబరీ ఆసామిగారి బావమరది.

“సరే. ఆపండి నాటకం” హెడ్డు అన్నాడు.

“చూడండి. ఎన్నో పూల్లనుంచి జనం వచ్చారు. తీరా యిప్పుడు...”

హెడ్డుతలకాయ కొంచెం మెత్తబడింది. కురిసే మంచుకుగాదు, అంతమంది జవాన్నిచూచి, జేబులో నెచ్చగా తగిలింది హెడ్డుకు.

“ఏమైనాసరే! నాటకం ఆపితీరాలి.”

“ఆడతాం. ఆపం.” అన్నాడు ఎవరో...

ఆ అన్నవాడివంక చూచాడు హెడ్డు ఎర్రగా — అతగాణ్ణి అరెస్టు చేశానన్నాడు.

“ఎందుకో?”

అది బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదాన్ని అడగాలి. ఆ కామన్వెల్త్ కూటమి నడగాలి. ఆ కామన్వెల్త్ సంబంధాలతో ఆసియాకు నాయకత్వం వహిస్తాననే భారతదేశం చెప్పాలి.

మొత్తంమీద జరిగిందిదీ. నాటకం ఆగి పోయింది. జనం షాహుకార్నీ, పోలీసుల్నీ తిట్టుకుంటూ వెళ్లిపోయారు.

షాహుకారుమాత్రం—తన ముఠావేసే తారా-శశాంకం కంటే వీళ్లు ముందు ఆడుకుండానూ, అసలే

ఇరవై

యిలాంటి నాటకాలు ఆడకుండానూ చేయించి, తన ఘరానా నిలబెట్టుకున్నందుకు సంతోషపడ్డాడు.

యింత జరుగుతూంటే సీతారాముడు పులకా పలకా లేదు. ఆరాత్రంతా కన్ను ముయ్యలేదు. కదలా మెదలా లేదు. మర్నాడల్లా అంతే. మర్నాటిసాయంత్రం పీకివేసిన పందిరిగుర్తులూ, రంగులు తుడుచుకున్న గుడ్డ పీలికలూ అన్నీ చూస్తూ అన్నాడు. తన నాటకం గురువును అరెస్టుజేసినసంగతి గుర్తుకొచ్చి అన్నాడు.

నిన్న వాడు - యీరోజు నేను - రేపు నీవు - ఎల్లుండిఅంతా -" అని.

యీ విషయం అందరికీ తెలుసు. కాని వాడి రోగానికి కారణం యిదనిమాత్రం ఎవ్వరూ అనరు.

కాలం దొర్లిపోతోంది. మాటల్లోకి దించితే యీపిచ్చ వదుల్తుందేమోననుకున్నారు.

చూడవచ్చిన చుట్టమల్లా కూర్చోబెట్టి మరీ తెగమాట్లాడుతున్నారు. అందువల్ల సీతారాముడి ధోరణి యింకా పెరుగుతోంది. బేనుమరి ! ఆ వచ్చినవాళ్లు మాత్రం ఏం మాట్లాడుతున్నారు ?

ఏ ఉత్తర హిందుస్థానం వాళ్ళో ఐతే మతకల హాల మీద మాట్లాడుదురు !

పట్టాభిగారై తే శరణార్థులమీద మాట్లాడును

రంగాగారై తే మిలటరీపాలన అవశ్యావశ్యాన్ని
గురించి మాట్లాడును !

రాజేన్ బాబూ ఐతే బుద్ధుడి అహింసావిధా
నాన్ని వర్ణించును !

ఈ మాట్లాడే వాళ్ళంతా తెలుగు నాయకు
లన్నా కాదాయె. తెలుగువాళ్లు. వుత్త తెలుగువాళ్లు.
పాపం ! వాళ్లేమి మాట్లాడ్తారూ ? కన్నవీ, విన్నవీ—

“ఆవూళ్లో జనాన్ని నిద్రలో తేపి మరీ చావ
బాదారు.”

“అదే—అదే” సీతారాముడు అనేవాడు.

“కందిచ్చేలో ఒకణ్ణి కాల్చారు.”

“ఎక్కడెక్కణ్ణుంచో పట్టుకొచ్చి మావూరి
పోలిమేరలో కాల్చారు.”

“నిన్న వాడు - యీరోజు నేను—రేపు నీవు—
ఎల్లుండి అంతా—” ప్రతిదానికీ యిదే వరుస సీతా
రాముడిది. కాకపోతే అప్పుడప్పుడూ “అదే - అదే”
అంటుండేవాడు.

విశ్రాంతికని ఎక్కడెక్కడో తిరిప్పురు. కాని
అక్కడక్కడా బస్సుల్లోనూ, రైళ్ళల్లోనూ, హోటళ్ళ
ల్లోనూ అవే కబుర్లు విన్నాడు. జౌనుమరి. తెలున్న
దేశంలో అంతకుమించి ఏమున్నాయి ? వినేందుకు —

సీతారాముడిప్పుడు యింటిపట్టుకే వుండడం లేదు. సీతారాముణ్ణి ఏంచెయ్యాలో ఎవ్వరికీకో చడంలేదు.

ఒకరోజున సీతారాముడికేం పుట్టిందో — ఆ
రోజల్లాయంటి మొగమే చూశ్చేదు. చీకట్లోచీచి దేవాల
యంలోకి వెళ్లాడు. పనుపు కళ్ళానికి వెళ్ళాడు. బీట్లొకి
పోయాడు. కాట్లొకి పోయాడు. ఏట్లొకి పోయాడు. మళ్ళీ
వూరువేపు మళ్ళాడు

వెనకనుంచి ' భర్-భర్- ' వినిపించింది.

తిరిగి చూచాడు. దుమ్ము పేస్తోంది.

“ లారీ-లారీ ” యిన్నాళ్ళకు యింకోమాట
మాట్లాడాడు నీతారాముడు.

పరుగెత్తబోయాడు. పడ్డాడు. లేవబోయాడు.
పడ్డాడు. పడి - పడి - పట్టుబడనే - పడ్డాడు.

మామా, పెళ్లాం, తండ్రి, అంతా గొల్లున
గోలబెట్టారు.

“ నిన్న వాడు - యీ రోజు నేను - రేపు మీరు ”

స్తీతారాముడి గూబ గుఱ్ఱముని కదిలింది.
మామా, తండ్రి, పెళ్ళాం కళ్ళు గిరుగిన తిరిగాయి.

“చెప్తావా ? వేదా ?” సీతారాముడి కంఠం
దవడపగిలింది.

“అదే అదే” అన్నాడు సీతారాముడు.

చీలమండ విరిగింది. “తేల్చు-డొంగి”

“నిన్నవాడు-యీరోజు నేను-రేపు మీరు-”

“ఏమిటది?” తుపాకిసన్నీ రొమ్ముల్ని ఆనుకుంది.

“అదే-అదే-”

చుట్టూ 20 తుపాకులు కాపలా కాస్తుండగా సీతారాముడు లారీలోపడి వెళ్లిపోయాడు.

ఆ తర్వాత 10 రోజులకల్లా ఆంధ్ర దేశానికంతా తెలిసింది. పత్రికల్లో పడి :-

సీతారాముడు ఏయే దాడుల్లో పాల్గొన్నాడో ఎంతమందిని హత్యచేశాడో! ఆ చివరిరోజునకూడా 15 తుపాకులమీదా, ఒక్క గొడ్డలితో ఎల్లా విరుచుకుపడ్డాడో! అంతా వివరంగా

ఒక్కటే విచారం... తన వీరోచితత్వాన్ని పత్రికల్లోనైనా చూచుకోలేకపోయాడు సీతారాముడు.

ఏమనుకుంటే ఏమిలాభం? వాడి పెళ్లాం, మామా, తండ్రి, అంతా వాడి ప్రాణాన్ని ఎంతగా చూచుకున్నా ఆప్రాణం విలువ ఒక్క తుపాకి గుండే...

“ధర్మములలోకల్లా భూతదయ సర్వోత్కృష్టమైనది...” పిల్లవాడు కంఠతా పెడుతున్నాడు పాఠం—

తల్లి వింటూ భూతదయమీద మనస్సును లగ్నం చేస్తోంది.

బయట జోరున వాన కురుస్తోంది.

ముష్టి ముసిల్ది వానలో తడిసి ముద్దై వడవడ వణుక్కుంటూ వరండాలోకి చేరింది.

“ఎవత్తేవే? వరండా పాడుజేస్తూ-పో-”

“పడుకోనీలే అమ్మా! పాపం-వాన”

“దొంగముండ్రలా...నల్లే! పడుకోవే.”

పాఠం మహాత్యం పనిజేసింది.

“ఏనాటి కర్మో! ఒక్క ముద్దేనా దొరకలా.”

“వుసూరుమంటూ మాకెందుకా వుసురు. పోముందు. పోతావా...”

“అయ్యో-తల్లీ” ముసిల్ది ‘ఉస్సురు’మంటూ చీకట్లో కలిసిపోయింది—

పిల్లవాడు ఆవులించి ‘భూతదయ’ని మూసే
డాడు—

అంతరాత్మ అంత్యక్రియలు

“ప్రమిటీ ఫూరం?” అడిగింది. అంతరాత్మ-
అంతరాత్మ కళ్లుమూసుకుని కాస్త అటూయిటూగా
మూడేళ్లవుతోంది. యిన్నాళ్లుగా చూడక చూడక గద్దీ
మని ఒక్కసారిగా చూడటంతో - కొంచెమేం ఖర్బ్?
బాగానే గాభరాతిన్నది. ఆ గాభరాలో అలా అనేసింది.

ఐతే... యీ మూడేళ్ళ మూతలోనించి
అమాంతం బయటపడ్డ అంతరాత్మ గనుక అలా గాభరా
తిన్నది. కాని ఆత్మకేమీ? రోజూ అలాంటివి లక్షలు
చూస్తూ అలవాటు పడిపోయింది. అందుకనే అంతరాత్మ
అడిగిన ప్రశ్నను అలా ఖాతర్ చెయ్యలేదు.

బహుశా - అంతరాత్మ అడిగిన ‘ఫూరం’
ఆత్మకు వినపడ్డదో, లేదో కూడా.

ఆత్మ - ఈమధ్య చాలాకాలంనించీ వినేండు
కూడా తీరిక లేనన్ని ఉపన్యాసాలు, స్టేజ్ మెంట్లూ
అధికోత్పత్తి చేస్తూ సతం హతమై పోతోంది.

కాక... మూడేళ్లుగా ముక్కుమూసుకున్న
అంతరాత్మ మూలుగే అలావుందో!

ఇరవై ఆరు

లేక... ఆత్మ, అధికార ... పూరిత బధిర
శవంలా వుండి వినిపించుకోనేలేదో !

ఏది ఏమైనప్పటికీ—

“ఏమిటీ ఫోరం ?” మళ్ళీ అడిగింది.
అంతరాత్మ.

“ఏమిటో ఫోరం !” ఎదురడిగింది. ఆత్మ

“ఇదే—”

“ఏది ?”

“యీ ఆకలి చావులూ...” చెప్పుకు
పోబోతోంది. అంతరాత్మ—

“చావడానికి ఆకలి కారణమా ? సవాలక్ష
కారణం లుంటాయి.”

“ఆకలి మాత్రం ఎందుకు కారణం
కాగూడదూ ?”

“అదీ-బాధ్యతారహితులు మాట్లాడేమాట.
దురాశాపరులను రెచ్చగొట్టేవాడి మాట...” ఇద్దరు
మన్నది ఆత్మ— పొడుగ్గా ఓ మూలుగు మూలిగింది.
అంతరాత్మ

“ఆకలితో యీదేశంలో ఒక్కడూ చావ
లేదని ప్లేట్ మెంట్లు యిచ్చాం. అంతే ! యిక యిప్పుడు

అలా ఎవ్వరూ చావకు. అలా ఆకలి చాపులని ఎవరూ అనరూ, అనకూడదు.”

“మరి యీ... హాహాకారాలు—?”

“అవా? అవీ....” నీళ్ళు నమిలింది ఆత్మ.
“అవీ... ‘తిండి కొరత’ అనీ—”

“మరి యీ తిండి కొరతకు ఏంచేస్తున్నట్టు?”
లంకించుకుంది. అంతరాత్మ

ఆత్మ ఒక్కసారి గుడ్లు పైకి తిరిప్పింది.
కిందికి తిరిప్పింది. తెల్లటి టోపీతీసి టేబుల్ మీద పెట్టి
కాస్సేపు గింజుకున్నది. చివరకు —

“దానికి చాలా గ్రంథం వుందితే!” అన్నది.

“భగవద్గీత అంతవుంటుందా?”

“భగవద్గీత, బైబిల్, ఖురాన్లు కలిపితే
దానికి మూడురెట్లు వుంటుంది.” చెప్పింది ఆత్మ -
యీ గొడవ తప్పించాలని.

“ఏదీ? మచ్చుకు కొంచెం...” బ్రతిమాలింది
అంతరాత్మ - కుతూహలం కొద్దీనూ.

“కరువు తీరేందుకు రేషన్ గింజల పరిమాణం
తగ్గించేశాం” - చెప్పుకుపోతోంది ఆత్మ,

“అవీ-కరువును పంచడం అవుతుందిగాని, తీర్చ
డం అవుతుందా! మరి... ఆందోళన పెరగడం లేదూ?”

ఇరవైయేనిమిది

“ఆందోళన అరికట్టేందుకు, ప్రజారక్షణ చట్టం మాట అలావుంచి-ప్రతి నోటా నిల్వలు ‘నిండుకుని’ వున్నట్టు ప్రకటిస్తున్నాం.”

“ఆఁ !-అఁ ?” నోరు తెరిచింది. అంతరాత్మ

“విదేశాలనించి వచ్చే స్త్రీమల్లు ప్రకటించాం. వారానికి ఓపూట నిరాహార వుద్యమం లేనదీశాం. ఆకులు తినడంలోగల ఆరోగ్యం, గడ్డితినడంలోగల గట్టి తనం, ప్రచారం చేశాం. చేయిస్తున్నాం.”

అంతరాత్మ ‘ఆ’ కొట్టడంకూడా లేదు. చెవులు, నోరు, పళ్లు, కళ్లు, సర్వస్వంతో తెగవింటోంది.

“ఆకులకంటే గడ్డికంటేగూడా, గాలిమేస్తే యింకెంత ఆరోగ్యమో పరిశీలించేందుకు ఓ ప్రముఖుల కమిటీని వెయ్యాలని చూస్తున్నాం. ఆహారం పొదుపుకు గాను పెద్దపెద్దవాళ్లు తాలూకు భార్యలతో అఖిల భారత ఆడవాళ్లు సంఘాన్ని ఏర్పరిచాం-”

“వీటితో కరువు ఎలా తీరుతుంది ?” అంత రాత్మకు ధర్మసందేహం కలిగింది.

“మొదటే చెప్పాను. ఇది మహాగ్రంథమని” విసుగుకున్నది ఆత్మ-. అయినా బాధ్యతను గుర్తెరిగింది కనుక యింకా ఓపికతో-

“వీటివల్ల కరువు తీరదు కనుకనే అధికౌత్సత్తి

సంఘాటా, సలహాసంఘాటానూ—”

ఐనా, అంతరాత్మకు సంతృప్తికలిగినట్టులేదు.

“పేడను పిడకలు చెయ్యగూడదని చెప్పాం.

యింకా— ముఖ్యంగా...”

“స్వతంత్రం పొందిన మూడుసంవత్సరాల కైనా—మృచ్ఛ” అంతరాత్మ తల అక్షంగా తిప్పింది.

“ఏమిటీ? మూడు సంవత్సరాలా? ఎవరన్నారు? భారతదేశం సర్వ స్వతంత్ర ప్రజాతంత్ర రిపబ్లిక్కి ఎన్నోనాళ్లుగూడా కాలేదు.” నిప్పులు కక్కింది. ఆత్మ

అంతరాత్మ ఏమీ వాదించదలచుకున్నట్టు లేదు. మెల్లగా—

“పోనీ— జన సామాన్యానికి బంజర్లు పంచితే!”

అన్నది.

“పన్నులు చెల్లించడానికే ఏడుస్తోన్న జనం బంజర్లు ఏంపెట్టి పండిస్తారు?” సవాల్ చేసింది ఆత్మ. సవాల్ చేసి వూరుకోలేదు.

“ఓ కరాచీ కాంగ్రెస్ నాటి పాతచింతకాయ పచ్చడి! యిద పందొమ్మిదివందల ముప్పైలు కాదు, యాభైలు. ‘తుస్సు’ మని తిప్పడానికి యిది రాబ్బంకాదు; తాడూ తంకరాలేని అశోకచక్రం. ఓ, అంటే పను

ముప్పై

గెత్తడానికి యిది జైలుకాదు; అధికారపీఠం—” అని విపులంగా బోధపరచింది. ఆత్మ

“అయితే— యీ భారతమాత సుపుత్రులు యిలా తిండికరువుతో తీరిపోవలసిందేనా?” అంతరాత్మ కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి.

“జనాభా తగ్గుతుంది, భూ భారం తీరుతుంది. మంది పల్చనయితే మజ్జిగ చిక్కన అవుతాయి.” అన్నది ఆత్మ.

“హా! రత్నగర్భా! అన్నపూర్ణాదేవీ! సుజలాం సుఫలాం! ప్రపంచ నైతికశిఖరం! భారత దేశం!...”

—భవిష్యత్ భారత శ్మశానాన్ని తలచుకొని వణికిపోతోంది. అంతరాత్మ

ఆత్మకు కొంచెం జాలికలిగింది.

“...ఇదుగో...హిందువైన ప్రతివాడికీ అతి పవిత్రాలైన, సప్తసంతానాలలో, ఒక్కపైనయివంటి వనప్రతిష్ట ప్రారంభించాం. దానికో వారం పెట్టాం. ఒక్కవారంలో కోటి మొక్కలు...కోటి...” అన్నది ఆత్మ.

అంతరాత్మ చెవులు రిక్కించింది.

“ఈ మహోత్సవం సర్వసంపూర్ణ స్వతంత్ర భారత ప్రధమాధ్యక్షుడు తులసిమొక్క నాటడంతో ప్రారంభమయింది. తులసిమొక్క...”

“తులసిమొక్క...?”

అంతరాత్మకి అర్థ నిమిలితాలు పడ్డాయి.

“ఆఁ. తులసిమొక్క.”

“తు...లసి... మొ...క్క...” అంటూ గుడ్లు తేలవేసింది అంతరాత్మ. నోరు అలాగే వుండిపోయింది. కాని - గొంతులోని ‘గుట గుట’ మాత్రం - బధిరశవమైన ఆత్మకూడా స్పష్టంగా వినిపిస్తోంది.

అహింసకు అపరాధతారమైన ఆత్మ - ఆ అవస్థని చూడలేకపోయింది. ఎకాయక్ రాజభూత్ కు వెళ్లిపోయింది. అధ్యక్షుడు నాటిన తులసిమొక్కనించి రెండే రెండు ఆకులు తెచ్చింది.

అంతరాత్మ అంగిట్లో తులసిస్తోందం కురిసింది. వివిధరాష్ట్ర, కేంద్ర ఆహార నిర్వాహకుల తాలూకు సగటు అంతరాత్మ ‘హరీఁ!’ అన్నది.

ఆత్మ శనికాస్తా విరగడైపోయింది.

అతను ఓపెద్ద రచయిత. చతుర్విధ స్వాతంత్ర్యాలూ అక్షరాలా అమలు జరగాలనే పట్టుదలగలవాడు. ఓ ప్రసిద్ధ జాతీయవాదిచే నడుపబడుతోన్న పత్రికకు సంపాదకుడుగా పనిచేస్తున్నాడు.

ఒకరోజున ఆకస్మికంగా పత్రికాధిపతి అతనికి శ్రీముఖం అందించాడు.

“ఆఁ ! ఉద్యోగంనుంచి తొలగించారా ? కారణం ?

“ఔను. మీరు నిన్ను పత్రికా రచయితల సంఘానికి అధ్యక్షత వహించారట.”

“ఔను. కాని-మీరు నా స్వాతంత్ర్యానికి ఎలాంటి ఆటంకాలూ వుండవన్నారుగదా ! మొదట-”

“ఇప్పుడుమాత్రం ? - నిన్ను ఉద్యోగంలో వుంచడమా ? మానడమా ? నిర్ణయించే స్వాతంత్ర్యం నాకున్నది. ఆ స్వాతంత్ర్యాన్నే నేను అమలుజరుపుకొంటున్నాను. అంతే. స్వాతంత్ర్యం చాలా పవిత్రమయింది. దాని రక్షణ ప్రతివారి విధి.”

అతనికి అర్థమయింది.

—వర్తమానంలోని స్వాతంత్ర్యానికి అర్థం.

ప్రతిఫలం

“దొరగారొస్తారు. పని పూర్తి కావాలి. కాక పోతే ప్రసిడెంటు బాబుగారికి మాటాస్తుంది.”

అదీ-ఆకూలివాడి ఆరిపోయే గొంతుకలో నించి, శరవేగానపచ్చి, ఎండిపోయిన రెండు పెదవులమధ్య నలుగుడువడుతోన్న ఆ ‘ఆరాటం’.

‘ఎందుకబ్బా? అంతగా-’

“సోమిగాడు పోటీకి రాకపోయినట్లయితే పావలా యిచ్చేవారు. ఐనా ఆడడిగిన మూడణాలకే పని నాకేయిచ్చారు. దయగల్గ తండ్రులు-”

‘అందుకూ ఆ కృతజ్ఞత’

ఒక్క ఆకైనా కదలాడడం లేదు. ఎండ నిప్పులు చెరుగుతోంది. కరిగే కండలు కారే చెమటల్లో పొక్కి పోతున్నాయ్.

‘ఒక్కడనే పలుగువేయడం, మన్నుతీయడం- యిబ్బడి చాకిరీ అయింది. కూలికి మించినపని.’

‘ఏమో!- దాని కొప్పుకోకపోతే!’

‘చేతులు ముడుచుకుని యింటికొడకూచుని మాత్రం చేసేదేముందిలే. పిల్లాడికి వుగ్గుకన్నావస్తది.”

ముప్పై నాలుగు

‘అదీ నిజమే. పేదసంసారం’

‘ఉళ్! అబ్బ!! నరాలు చేదుకుపోతున్నాయ్.
పని పూర్తయ్యేట్టు లేదే?’

‘ఏమబ్బ! అలా రెక్కలు ముక్కజేసుకోక
పోతే. రోజల్లా పని చేయడమేగా? ధర్మం.’

“బాబుగారు నన్ను నమ్మి యీపని పురమా
యించారు. యీ కాస్తదానికి రెక్కల్దాచుకుని పాపం
కట్టుకునేదా? యిల్లాచే నిలబడి యింకో వూపు వూపితే—”

మూడు గంటలయింది.

“నాలుక పిడచగట్టుకుపోతోంది. దాహం.
దగ్గర్లోనే చెరువు. వూపిరుండగానే అక్కడకు చేరుకుంటే
ఎవరో ఒకరు యిన్ని నీళ్ళు పోయ్యకపోతారా?”

—దారికి ప్రక్కగా చెరువుకట్టక్రింద నుంచు
న్నాడు. బిందె బుజానపెట్టుకుని ఓ నలభైయేళ్ళ విధ
వావిడ—.

“అమ్మగారూ! అమ్మగారు!!” కూచోని
దోసిలి బట్టాడు.

“ఓరి మాలముండాకొడకా” బిందెనునీళ్ళు
క్రింద గుమ్మరించి తిరిగి చెరువుకు పోయిందావిడ.

నోట మాట రావడంలేదు. వాచారబట్టి
సంజ్ఞచేస్తున్నాడు.

ఒకరు—యింకొకరు — మకొకరు — వరుసగా
వస్తున్నారు. పోతున్నారు. అంతే—

యీడిగలబడి పోయాడు.

దారినే గొడ్డతోలుకుపోతున్న రెడ్లకుక్రూడు
గబగబాపోయి పైనున్న పంచె చెక్లోతడిపి తెచ్చాడు.
తల తొడమీద పెట్టుకుని నోట్లో యిన్ని నీళ్లు పిండాడు.
అందుకు—కోమిటోరి మంగమ్మ చేతులు ఝాడిస్తూ,
ఆ కుక్రూడి దీపమే ఆర్పిందా? కుదురే కూల్చిందా,
వైనవైనాలుగా—అబ్బో!

—బాగా తెలివి వచ్చింది. ప్రొద్దువంక
చూచాడు.

“అమ్మయ్యా! దొరగావువచ్చే వేళయింది.
ప్రొద్దు వాటాలింది. బాబుగార్ని ముంచేశానే—”

కాళ్ళీడ్చుకుంటూపోయి పని మొదలెట్టాడు.
తత్తరపడుతున్నాడు. ఆ తొందర్లో పలుగు కాలిమీద
వేసుకున్నాడు. రక్తం వరదలైపోతోంది. తలగుడ్డచించి
కాలికి చుడుతున్నాడు.

“బాబుగారి పనికన్నీ అంతరాయాలే కల్పిస్తు
న్నాడే! పాడుదేవుడు. నామూలొన్న బాబుగారికి
మాటొచ్చే రోజొచ్చింది. సోమిగాడే ఐతే పనిపూర్తి
అయ్యేదేమా?!”

“ఏం మామా! పని పూర్తయినట్టే వుండే?
ప్రసిడెంటుగారి తిక్క వొదిలించావులే.” అని నెటకారం
చేశాడు. దారేపోతూ సోమిగాడు.

“ఆ! ఎంతమాట” గుండెలలోనుంచి కరు
క్కున దూసుకుపోయింది.

ఆదార్శే గురవడు పోతున్నాడు.

“ఒరే గురవన్నా! ఓ అణాడబ్బులిచ్చుకుం
టాను. యిది కాస్త త్రవ్వపెడుదూ. దొరగారొచ్చే
స్తుండాలి—”

గురవన్న పలుకేస్తున్నాడు. ఆ ఊడిపోయే
కట్టుగుడ్డతో కారే రక్తాన్ని మాటగట్టుకుంటూ మట్టి
తీస్తున్నాడు.

పనిపూర్తయింది. యింకోఅరగంట ప్రోద్దుంది.

‘టక్-టక్-టక్-’ బూటు చప్పుడుతో కళ్ళ
జోడు తుడుచుకుంటూ ప్రసిడెంటుగారు వస్తున్నారు.

“బాబుగారు! పని పూర్తయింది.”
అన్నాడు ఎదురుబోయి మొగం చాటంత చేసుకొని—

“భేష్! మంచివాడివి. నీ కెంతచ్చినా దండుగ
లేదు.” అన్నాడు ప్రసిడెంటు లాల్చీ జేబులోంచి టేప్
బయటికి తీస్తూ.

‘బాబా ! చుక్కీకి చిన్న బిడ్డనొప్పి వచ్చిందట అమ్మరమ్మంది.’ అన్నది కూతురు.

“బాబుగారూ! వెళ్తాను” అని దణ్ణంపెట్టాడు.

“దొరగారొచ్చేస్తున్నారు. ఐపోయింది. వెళ్లు దూగాని”

“బాబుగారు ! పిల్లకి—”

“ఏం పర్వాలేదు”

“ఇంట్లో మీ జీతగత్తె ఒకటేనండి. దాని కేమీ తెలవదు.”

“పక్కవాళ్లొచ్చి చూస్తారులే”

ఆధోరణికి నిర్భాంతపోయాడు. కళ్లల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి.

“బాబుగారూ—! యెల్తానండీ—!”

“వెళ్తావా? బాగానేవుంది. ఏదైనా మళ్ళీ సరిచెయ్యాలంటే అందుకు మళ్ళీ యింకో కూలీనా? దొరగారొచ్చిం తర్వాత—”

“మీ పాదాలకాడ బతికేనోస్తే. పనికూడా సాంతంజేసాను. కనికరించండిబాబు.!”

“వీళ్లేదు. ఇది రోజుకూలీగాని, కంట్రాక్టు పనికాదు.”

“కాంట్రాక్టుపని కాదు.” అతడిహృదయం జలదరించిపోయింది. ఆనూటనే తిరిగి అనుకున్నాడు. ‘కాదా’ అని సందేహం.

“ఔను, ధర్మమే, కంట్రాక్టుపనికాదు” — తనలోతానే సమాధానం—

“ఇప్పుడే వస్తాడారా! ఒక్కసారి—”

“చెబుకోంటే ఆగడంగావుంది, అవసరమైతే నీతాతగాడెవడున్నాడిక్కడ— పోయానో— నీకు చిల్లిదమ్మిడిరాదు.”

‘చిల్లిదమ్మిడి రాదు’ ప్రొద్దున్నుంచీ ఎంతో కృతజ్ఞతతో— మాటకోసం— ఒంటరిగాడైకూడా చేసిన ఇబ్బడి చాకిరీకి ఫలం— ‘పోయానో చిల్లిదమ్మిడిరాదు’ పోకపోతే— జబ్బుచేసినపిల్లను పెట్టుకుని ఒంటరిగా కాకిగోలగా ఏడ్చే అమాయకురాలుపెళ్ళాం— చుట్టూ ఏమీ తెలియక గగ్గోలుపెట్టే పసికూనలు— పొరుగువాళ్లు మాత్రం అప్పుడే పనిలోంచి రావచ్చారా—?

అదీ—ఇదీ అతని హృదయాన్ని వంతులు వేసుకుని బాధిస్తున్నాయి. ‘పోయానో— చిల్లిదమ్మిడిరాదు!’

ఆ రాత్రి కా సంతారం ఉపవాసాలు చెల్లిం చాల్సిందేనా? గడచిన దినాల బాధలు పుర్రెలో తిరుగుతున్నాయి.

“బాబా!” అని పిల్ల చెయ్యి పట్టుకుని
లాగుతోంది.

అంతలో మళ్ళీ పిల్లను గురించిన — ఆవేదన—

“మూర్ఖాల కూలీకోసరం పిల్లను వదిలెట్టు
కోనా? ఎంత కటికగుండైనా——” మాట్లాడకుండావంగి,
తన కాలి నెత్తురు రుచిచూచిన పలుగుని బుజా నెత్తుకుని
గబగబా నడిచాడు.

పోయేవాడివంక చురచురాచూస్తూ తల
వూపాడు ప్రసిడెంటు.

యింతకూ ఆవేళ దొరగారు తనిఖీకీ గానూ
లేదు; రోజల్లా కష్టపడ్డా కూలీ ముట్టినూలేదు.

గురవడుమాత్రం అణాకోసం గుడిసెముందు
రోజుకు ము - మ్మారు.

ఇసుక వేసినా రాలనంత జనం. సూదిపడినా
వినపడేటంత మానం.

ఒక ఉపన్యాసకుడు ప్రజల సమస్యలు, వారు
పడుతోన్న కష్టాలు, అందుకు కారణాలు, నివారణ
మార్గాలు సూటిగా వివరించుతోన్నాడు.

అయితే... బురఖా కాంగ్రెస్ వాదులు అని
పదే పదే వాడుతున్నాడు.

వినీ వినీ - అక్కడి సామాన్యులకు ఓ అను
మానంతో చింది. అందులో ఒకడు గభీమని లేచాడు.

“అయ్యా! మీరు ప్రతిసారీ ‘బురఖా
కాంగ్రెస్ వాది’ అంటున్నారే! అర్థం-?”

“నిజమైన కాంగ్రెస్ వాది కాడని, కాంగ్రెస్
ముసుగు వేసుకొన్నాడని-”

“ఓహో! అలాగా? మీరింకో అడుగు వెన
కున్నారన్నమాట. ఈ రోజుల్లో కాంగ్రెస్ అంటేనే
బురఖా అని మా అర్థం. మా అనుభవం-కానివ్వండి-”

“ఏ? ఇవ్వాళన్నా ఇటుతగలడేదండా?”
అడిగేవాడు మొగుడు.

“ముదనప్టపుగోల. రోజూ ఒక టేగోల”
అనేది పెళ్లాం.

“సరే! నన్ను చంపు. ఈ గోలవదుల్తుంది”
చెప్పేవాడు మొగుడు.

“యింకేం! పిల్లల్ని ఊ.... కని దరిద్రుల్ని
చెయ్” అంటుంది పెళ్లాం.

“చేసుకున్న మొగుడెటుబోతే యేంలే!”
అనేవాడు మొగుడు.

“కనుకున్న బిడ్డలేమేలేయేంలే!” అనేది
పెళ్లాం.

“నీపుణ్యం పూరుకో. ప్రక్కవాళ్లు వింటారు”
నోరుమూసుకునేవాడు మొగుడు.

“స్వంత ఆస్థులమూలాన్ని ఎన్ని గొడవలు
పుడుతున్నారా భగవంతుడా!” అనుకునేవాణ్ణి నేను.

రోజూ యిదీవరస. సరిగ్గా నేను మా యింట్లో
ల్లపాదినీ నిద్రబుచ్చి, కలమూ కాగితాలూ ముందు వేసు

కూర్చోడమూ, వాళ్ళు యీ ప్రణయం ప్రారంభించ
డమూ ఒకేసారి.

మాయంటి కానుకునే వాళ్ళడాబా. అది
చాలా పెద్దది కూడాను. ఆ యింట్లో వుండే మనుషులు
కూడా దానికి తగినంత పెద్దవాళ్ళూనూ - వాళ్ళు ఒక్క
సారికి ఒక్క రైతేనే ఆ డాబాలో ఏవాకిలికైనా సరి
పోయేది.

ఇక రెండేళ్లు రెండేళ్ళు తేడాతో ముగ్గురు
మగపిల్లలు గూడాను. చంటివాడి కిప్పుడు రెండేళ్ళుం
టాయి.

ఆయనకింకా రెండు మేడలున్నాయి. వాటిని
అద్దెలకిచ్చుకుని తానీడాబాలో వుంటున్నాడు. ఒక పెద్ద
గుడ్డలకొట్టుగూడా వుందట. ఆయన ఇంటినుంచి ఎప్పుడు
వెళ్తాడో, ఎప్పుడు తిరిగి వస్తాడో? నిజానికి ఆయన
ప్రక్కనే కాపురం యీడుస్తున్న నాకే తెలియదు. సరిగ్గా
నేను కవితా సామాగ్రితో సమాధిలో దిగబోయే
వేళకు మాత్రం యీ సందడి సాగేది. “ ఏ! ఇవ్వా
ళన్నా యిటు తగలడేదుందా? ” అనే ప్రారంభ
వాక్యాలతో -

మా యింటికి ఆనుకొనే, యివతలవైపు ఖాళీ
చోట్లో ఓ పూరిపాకవుంది. చాలా చిన్నది. చుట్టూ

మేదరితడికలు. అందులోనూ మొగుడూ, పెళ్ళాం, ముగ్గురు పిల్లలూ వుంటున్నారు.

అతను పల్లెటూరివాడు. మొదట్లో బాగా బ్రతికిన సంసారమట. రాగా రాగా ఉన్నకాస్తా కొండ్ర తోనూ బ్రతక లేక కాలుపాలాలు చేశాడట. దండగలు తిన్నాడట. కొండనాలుకకి పెడితే ఉన్ననాలుక ఊడినట్టు ఋణాలక్రింద ఉన్నదికాస్తా నూడ్చుకుపోయిందట. ఉన్న వూళ్ళో కూలి చేసుకునేందుకు మొగం చెల్లలేదట. బస్తీకిచేరి బండిలాక్కుంటున్నాడు.

వాళ్ళది అదోరకం సంసారం. యిద్దరూ యీడూ జోడూ వయస్సులో వున్నారు.

ప్రాద్దుగూకులూ లాగుడుబండితో సతమతమై వచ్చేవాడు భర్త. యిద్దరూ దీపందగ్గర చేరేవాళ్లు. ఆవేళటి ఆదాయాన్ని లెక్కచూసుకునేవాళ్లు. మకునాటి ఖర్చు బడ్జెట్ వేసేవాళ్లు. ఆతర్వాత స్లిట్లతోడి ఏపు తోమేది పెళ్లాం. పిల్లల్ని దగ్గరకూచోబెట్టుకుని ఆ వున్న దేదో తిని మూతి తుడుచుకునేవాళ్లు. కాసేపు పిల్లలతో ఆడుకునేవాళ్లు. పిల్లలు నిద్రబోయింతర్వాత సంసారపు గొడవలూ అవీ గుసగుసలాడేవాళ్ళు. రేపటి బ్రతుకు ఆలోచనల్తో నిద్రబోయేవాళ్లు.

నలుభైనాలుగు

షాహుకారుగారి పెద్దపిల్లవాడు పుట్టు, నెర
సులూ చదువుకొంటున్నాడు. మిగతా యిద్దరుపిల్లలూ
యింటిదగ్గరే ఎప్పుడూ బిస్కత్తులూ, పంచదారబిళ్లలూ,
అరటికాయలూ ఒకటేమిటి? వాళ్లు కావాలనుకున్న పన్నీ
జేబుల్లో కుక్కుకునేవాళ్లు. ఒక్కక్కటే తీసి పొరుగు
పిల్లల్ని వూరిస్తూ తింటూండేవాళ్ళు.

ఇంట్లోనించి వాళ్లమ్మ “ఓరివెధవల్లారా!
ఎవళ్ళకళ్లు ఎలాంటివో! ఇంట్లోకి చావరేం?” అని
ఒక్కకేక పెట్టేది. ఎక్కడపిల్లలక్కడ గపెచుప్...
అసలాబజార్లో మాకు దగ్గరగా పిల్లలున్నది యీ రెండిళ్ళ
లోనే.

షాహుకారుగారి పిల్లలు గాలిపటాలు ఎగర
వేశేవాళ్ళు. రైళ్లు, కాన్లు, పోలీసులు రకరకాల బొమ్మలు
తెచ్చి బజార్లో దుకాణం తెరిచేవాళ్లు. ఆట సాగించే
వాళ్లు పాపం ఆపూరింటిపిల్లలుకూడ వచ్చి కూర్చునే
వాళ్లు. వాళ్ళకూడా వాటిని తాకిమాతామనిపించేది.
కాని అంటుకోనిచ్చేవాళ్లుగాదు.

“ఓరేయ్ - మీకుకాదురా చెప్పేది? వాళ్లు
దొంగవెధవలు. ఎత్తుకుపోతారు. ఇంట్లోకి చావరేం.”
అని గద్దించేది వాళ్ళమ్మ. అసలే ఘనకాయంనుంచి వచ్చే
కేక; ఆపైన డాబా ప్రతిధ్వని. పేటపేటా దద్దరిల్లేది.

“రండి. నాయనా! యిక్కడాడుకుందురు

గాని—” అని పిల్లల్ని తీసుకుపోయేది పూరింటావిడ. ఏమామిడి టెంక గానుగో, మట్టిబొంగరమో చేసియిచ్చేది. ‘ఎంతచెట్టు కంతేగాలి’కదూ. కాని పిల్లలికి యీ వేదాంతం బోధపడేదికాదు.

రోజులాగానే పూరింటావిడ ‘పున్నాగపూలు ఏరుకోవటానిక’ని డాబా వెనుకదొడ్లోకి వెళ్లింది. డాబా యింటావిడ జలకమాడుతోంది. కొద్దిపాటి గున్నమామిడిలా కూర్చోని—

“ఏం? అన్నీ అగపడుకుంటూ ఆకోక కట్టుకున్నావేం?” అన్నది.

ఒక్కసారి చిరుగుల కోకవంక చూసుకొని “పొట్టకే చాలటంలేదు. యింకా బట్టకేమొస్తదీ?” అన్నది పూరింటావిడ.

“అట్టాంటి మొగుడితో కాషరం చెయ్యకపోతే యేం?” అన్నది ఆభాగ్యశాలి.

“ఎట్టాంటి మొగుడితో చెయ్యాలి”? అనలేకపోయింది ఆ పేదరాలు.

“మా ఆయనచూడు ఎలాంటి కోకలు తెస్తాడో” అన్నది ఆ లావాంటి శరీరం.

“ఐతే మీ ఆయన్ని పెట్టుకొని వుండమంటావా?” అన్నట్లయితే ఆ చువ్వలాంటి అమ్మాయి...

“ఆఁ ! ఆ ! అదే అదే—” అనేది ఆ విలువైన యిల్లాలు.

కాని మెదలకుండా వూరుకొంది. యీ తేలిక పిల్ల-పేదతనమంటే ఏమిటి? గడ్డిపోచకంటే తేలిక.

“నేను నీకు మంచికోకలు దొరికే ఉపాయం చెప్పేదీ?” అడిగింది ఆ చిన్న తలకాయ (ఆశరీరానికి మాత్రమే)

పాపం చిన్నబుచ్చుకొని గిరున తిరిగి వెళ్లిపోయిందా యమ్మాయి.

ఆ సాయంత్రమే డాబా వాకిటికి సరిపోనూ కూర్చొని చెరిగిపోస్తోంది ఆ యిల్లాలు.

పూరింటావిడ రోడ్డుమీద నుంచున్నది. నెత్తురు కార్తొన్న పిల్లవాణ్ణి ముందు బెట్టుకొని.

“చూడండి ! రాయిబెట్టి ఎట్లా కొట్టాడో.”

“కొడితే తిరుగురాయిబెట్టి మా అబ్బాయిని కొడతానంటావా”

“కొట్టేమాత్రపు వాళ్లమేతే మాగలెందుకిల్లా వుంటది?”

“అబ్బో ! మీ ఆయనేగాంగ సంపాదించి పోస్తున్నాడనా?”

“సంపాదించే మాత్రపు వాడైతే.”

“ఆడు సంపాదించకపోతే నీవుబయల్దేరూ.
చక్కటి చుక్కవేగా?”

“.....”

“పిల్లలు కొట్టుకున్నారంట. అడగొచ్చింది.
తానేగాగా కన్నది ఓ కోతిని.” దులిపేసింది దాబాయిం
టావిడ—

“ఎవరిపిల్లలు వాళ్లకే ముద్దు” పాకాలో
దూరిందా యమ్మాయి.

చుట్టూ పది కొంపలలోనుంచి పదికిష్టగానే
బయటికొచ్చారు.

“చింత చచ్చినా పులుసు చావలేదు”

“అసలిట్టాంటి రకాన్ని చేరనియ్యటమేతప్ప.”

“కూటికి లేనిదానికి నీకెందుకో—”

“ఎత్తోచ్చినముండ దానికేం? ఇరవైఆరం
టది.”

“నీకెందుకు నీవు పోవమ్మా తల్లీ. నీకేమైనా
తిట్లయినా చాతైతే అనుకోవచ్చు.”

“ఇదుగో రేపుచెపుతా దీనిపని. ఆచోటెవడి
దనుకొందో.” అలాగే వీధివీధంతా మోతలెత్తించింది.
ప్రాద్దుకూకింది. పూరిపాకలో—

నలుబైయెనిమిది

“నలిగున్నమ్మా తొలిగుండమనీ-కాలం. పోనీ
అట్లానే.”

“రేపు యిక్కణ్ణించి వెళ్ల గొట్టిస్తాదట.”

“హోశీ ! యిందుకేనా ఏడ్వటం ? పుట్టి పెరి
గినగడ్డే పోయింది. యికయిదా ? ఉన్నమ్మకొకటేవూరు.
అడుక్కుతినే దానికి అరవైఆరూళ్లు. దీనికేనా ? మనమేం
ఎవరినోళ్లు కొట్టడంలా. చాకిరి చేస్తున్నాం బ్రతుకు
తున్నాం.”

ప్రొద్దుపోయింది. డాబాలో-

“మరి యివాళన్నా...” అడిగాడు మొగుడు,

“ముదనప్తపుగోల - రోజూ ఒకటేగోల”

అన్నది పెళ్లాం.

“గోల లేకుండా చెయ్యరాదూ?” అడిగాడు
మొగుడు.

“అందుకే. మొలలోతు గోలయింది.”

చెప్పింది పెళ్లాం.

“ఏమిటీ!?!... యిటరా-యిట్రా.”

“.....”

—

ప్రజా సేవ

ఆ గ్రామంమీదకూడా-“దాడిజరుగుతుంది”

అనే పుకార్లు ప్రబలంగా వ్యాపించుతున్నాయి. కొంత మంది- “యిదంతా అనవసర ఆందోళన” అని తేలిగ్గా ఖోసివేస్తున్నారు. “షాహుకారు నారయ్య వగైరా సది మందిదాకా ప్రజలు ఆ గ్రామంలోకూడా వున్నాడు గనుక, ఆ పదిమంది ప్రజల రక్షణకోసరం దాడి జరగక తప్పదు” అని సహేతుకంగా నిరూపిస్తున్నారు. మరికొంత మంది-

ప్రజానాయకుడు షాహుకారు నారయ్యగారు కూడా యీపై విషయాన్నే ధృవపరిచాడు. “అనవసర భయం అనవసరం” అని ప్రకటించాడు. “ఇతే అదే ప్రజలైనవాళ్లకు మాత్రమే” అని ఓషరతు పెట్టాడు. అసెంబ్లీలోని ప్రశ్నోత్తరాల ఆధారాన్ని చూపుతూ- షాహుకారు నారయ్య వారంటే...

‘వారి వారి తాతముత్తాతల కాలంనించీ కూడా కర్మతో ఆగ్రామాన్ని సరిచేసుకుంటూ వచ్చిన వారుగనుక; కాంగ్రెస్ హయాంలో సైతం ఎలాంటి సత్యాగ్రహాలకూ పాల్పడకుండా ఆగ్రామాన్ని కాపాడు కుంటూ వచ్చినవారు గనుక; తన జీవితం ‘హనీ’ అనే

యాభై

వరకూ ఆవూరిమీద మమకారం పోయేట్టులేదుగనుకా;
ఆ-తన స్వగ్రామాన్ని దాడినుంచి తప్పించదలచుకున్న
వాడై, ఆ గ్రామస్థుల నందరీ ప్రజల్లో చేరిపోవలసింద'ని
సలహా యిచ్చాడు. కొంచెం కష్టకార్యమే ఐనా తాను
అందుకు సర్వసహాయాలూ చేయ్యగలనని హామీ
యిచ్చాడు కూడాను.

నిజానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంక్రిందకూడా ఆగ్రామ
స్థులు ప్రజలుగానే వున్నారు. కాని మరీ ఒక సంవత్సర
కాలంనుంచే వాళ్లు 'ప్రజ' అంతస్థునించి దిగజారిపోయి
నట్టు స్పష్టమయింది. స్పష్టంకావడం ఈ ఏడాదిలోనే
ఐనప్పటికీ, వీళ్ల 'ప్రజాత్వపతనం ప్రారంభంకావడం
మాత్రం యుద్ధ కాలంలోనే' అన్న విషయం చారిత్రక
పరిశీలనవల్ల తేలింది.

యుద్ధ కాలంలో 'కరువు' కంట్రోల్లు, బ్లాక్
మార్కెట్ బానిసత్వం, అంటూ గొనగడం మొదలెట్టి-
షాహుకార్లను దోచుకు తినాలనే స్వార్థంతో నమ్మెలు
కట్టి, పరానికి దూరమై, 'తిండిగుడ్డ' అనే ఐహికవ్రాబిలో
దిగి, అటుజారి యిటుజారి పుటుక్కున ప్రజలేకాకుండా
పోయారు.

ఎటుతిరిగి ఆ గ్రామం మొత్తంలో పతనానికి
గురికాకుండా నిలబడిందల్లా షాహుకారు నారయ్య, వారి
అనుచరులు యింకో పదిమంది మాత్రమే-

అన్ని ఆటుపోటుల్లోనూ అచంచలంగా నిలబడగల ధీరులు యీ ప్రపంచంలో చాలా కొద్దిమందే వుంటారు. ఆకొద్దిమందిలోనూ నారయ్యగారు ఒకడూ.

ఐతే యీ విషయంలో అభిప్రాయభేదంకూడా వున్నమాట సత్యం. అదేమంటే “మొన్నటిదాకా జస్టిస్ పార్టీలోవున్న నారయ్యగారు - కాంగ్రెస్ అధికారంలోకి రాగానే అమాంతం కాంగ్రెస్ విపాయ్యాడుగదా--” అని

అది- “ఏ యెండకు ఆగొడుగు పట్టడం”-అనీ

ఇలా అనేవాళ్లు జనాభా లెక్క-లో అధిక సంఖ్యాకులే ఐనప్పటికీ, వాళ్లంతాకూడా ప్రజాత్వాన్ని కోల్పోయిన పామరులే కావడంవల్ల-;

-‘ఏయెండకాగొడుగు’ అన్న పదం-నింద్యగ్రామ్యం ఐపోయింది. పోతే-“కాలానుగుణ్యం” అనే ఆపద్ధర్మ సూత్ర ప్రకారం నారయ్యగారు అమాంతం కాంగ్రెస్ అవడం ఆక్షేపణీయంకాదు గనుక ఆ భేదాభిప్రాయం నిరాధారమై వూరుకున్నది.

ఏతావతా అసలు విషయం ఏమిటంటే-

‘ప్రజల్లో చేరండి’ అన్న నారయ్యగారి సలహా అక్కడివాళ్లకు ఆసాంతంగా నచ్చకపోయినా ఆలోచనలోమాత్రం పెట్టింది.

తెలివిగలవాళ్లు ఎటూ తెలివిగలవాళ్లే గనుక, కుతర్కాలకు పోక కొంతమంది వెంటనే పావలాపారేసి-

ప్రజాత్వం కొనుక్కున్నారు. అంతకుపూర్వం, ఎన్నికలు పదవులుకోసం సంతకాలతో సైతం నిమిత్తంలేకుండా లభ్యమయ్యే సభ్యత్వం రానురాను ధరపెరిగి, చివరివాళ్లు బ్లాక్ మార్కెట్టులో ప్రజాత్వాన్ని కొనబోయేసరికి వందలూ, వేలూ, అయి ప్రామిసరీనోళ్లుకూడా వ్రాయాలివచ్చింది. మరీ మొద్దు రకానికి దేహశుద్ధి చేస్తేనేగాని ప్రజార్హతరాని ఘటనలుకూడా వున్నాయి. ఎనాయంకా కొందరు 'ప్రజాత్వం' సంపాదించాలనే తహతహకూడా లేని ద్రోహులు సైతం కొద్దిమంది మిగిలిపోయారు.

'యీ నూతనంగా ప్రజాత్వం పుచ్చుకున్న వాళ్లలో ప్రజాత్వం ఎంతవరకూ నిల్చిందీ? సర్వ కష్టాలలోనూ యీ అమూల్య వస్తువును నిబ్బరంగా నిలబెట్టుకోగల శక్తి సంపన్నులయ్యారా? లేదా?' అన్న సందేహాలు నారయ్యగార్ని యంకా వీడిస్తూనే వున్నాయి. అందుచేత-

భగవంతుడు-భక్తులను బాధించి బాధించి పరీక్షించడం భారత సాంప్రదాయం కాబట్టి; శ్రీరామచంద్రమూర్తి స్వజనంలోనిదైన సీతను అగ్నిపరీక్షకు గురిచేయడం సోదాహరణంగా కనిపిస్తున్నది కాబట్టి; యిక తాను పరజనాన్ని పరీక్షకు నిలబెట్టడం ఏమంత కష్టంకూడా కాదుకాబట్టిన్నీ ఆగ్రామస్తుల ప్రజాత్వాన్ని పరీ

క్షీంచడానికి తానే స్వయంగా పూనుకున్నాడు.

‘దేశ సౌభాగ్యంకోసరం ఎక్కువపని-తక్కువ కూలి’ నినాదం యిచ్చాడు.

నూతన ప్రజలు-తమ ప్రజార్హతను చాటుకోడానికి ముక్కుతోనో మూలుగుతోనో చేశారు. ప్రధమ పరీక్షకు తట్టుకుని నిలబడ్డారు.

షాహుకారు నారయ్యగారుకూడా యీ నినాదంవల్ల తనకుగలిగిన లాభాన్ని అంకెల్లో అంచనా కట్టాడు. దేశమంటే తానుకూడా గనుకనూ, తన సౌభాగ్యం దేశ సౌభాగ్యమే గనుకనూ విశ్వవ్యాపిత దృష్టితో సంతృప్తిపడ్డాడు.

దేశీయ ఆర్థికాభివృద్ధికోసం ‘తక్కువ జీతం-ఎక్కువ పన్నులు’ అన్నాడు యీసారి.

యీసారికూడా ఏదో కొద్దిమంది మినహా చాలావరకూ మధ్యమ శ్రేణిలో న్నాడు.

యీ ఉత్సాహంలో - ‘జాతీయ పుష్టికోసరం, ఆత్మ నిగ్రహశక్తి కోసరం, ఒళ్లుబలిసి తప్పుదారులు తొక్కకుండా ఉండేందుకోసరం, వారంరోజులు నిరసన వ్రతం-మామూలుపని’ అన్న నినాదం యిచ్చాడు. (తిండి ఎలాగూ తినడంలేదుగనుక జీతాలు అనవసరం అన్నది సువిదితమే.) అదంతా దేశీయ ఆర్థికాభివృద్ధ్యర్థం తన ఖజానాలో జమ కట్టించదలచుకున్నాడుకూడా.

కాని ఈ తఫా ఒక్కళ్లుకూడా పరీక్షలో నిలబడలేదు. నూతనంగా వచ్చిన ప్రజాత్వంకాస్తా ఈ దెబ్బతో దిగిపోయింది.

యిక నారయ్యగారు 'మర్దనం గుణవర్ధయేత్' అన్న ధర్మసూత్రాన్ని తలచుకున్నవాడై, పరోపకారార్థం వెధవశరీరం అన్నరుగనుక- అంతలావు శరీరం ఆయాసపడుతుందనైనా చూడకుండా హుతాహుతి వెళ్లిపోయాడు. చట్టబద్ధులైన ప్రజారక్షకుల దగ్గరికి-

'సామదాన భేదోపాయాలు సర్వం విపోయాయనీ, 'చతురోపాయమైన దండోపాయం మాత్రమే మిగిలివుద'నీ సవినయంగా విన్నవించుకున్నాడు. ప్రజాత్వాన్ని స్థాపించవలసిన అవసరాన్ని మొరబెట్టుకున్నాడు.

ప్రజా రక్షకులుకూడా దండోపాయమే తమ ధర్మంగనుకా, అందుకే తాము వున్నరుగనుకా తక్షణమే సిద్ధపడ్డారు. దిగ్గిదిగడమే యింటింటా జొరబడ్డారు... ఏకజండా, ఏకపార్టీ, అంతా ఏకత్వానికే ప్రాధాన్యంగల కాలంగనుక-యిళ్లల్లోని బియ్యం, పెసలూ, పచ్చళ్లూ సర్వమూ కలిపి వివిధ వస్తువుల ఏకత్వం ఏలా సాధ్యమో నిరూపించారు. అంతేగాకుండా దగ్గివ, ఘన, పదార్థాల ఏకత్వంకూడా 'సుసాధ్యం' అని నిరూపించడానికి కీరోసిక్ సైతం కలిపి మిళితం చేశారు.

కొంతమంది ప్రజాపతనానికి నాయకులైన

వాళ్లయిల్లు కుట్రపన్నడానికి స్థావరాలయ్యే అవకాశం వుంది కాబట్టి-అలాంటి యిల్లను ప్రజాపతి నారయ్యగారి సలహా సంప్రదింపులపై కొన్నింటిని పీకీ, మరీ ప్రధానమైన వాటిని దహనసంస్కారం గావించి వదిలారు. ఇలా అనేకవిధాల షాహుకారుగారిని సంతుష్టిపరచి, సర్వం చక్కపరచి మరీ చక్కాబోయారు.

మర్నాడు ఉదయానికి తేలిన అనధికార అభిజ్ఞ వర్గాల అంచనాలప్రకారం ఒక యిగ్లొ కామ్రేడ్ కోడి గుడ్డూ, మరోచోట కామ్రేడ్ కాసులపేరూ, యింకా కామ్రేడ్స్ మేకపోతూ, మనీషర్నూ వగైరా వగైరాల అరెస్టులు జరిగాయని తేలింది.

యింకో ధృవపడిన వార్తప్రకారం-ప్రజాత్వం కోల్పోయిన వాళ్లతోబాటు పాతప్రజలకూడా పల్చ పల్చగా దండప్రయోగం జరిగినట్టుతేల్చింది. అందుకు కారణం ప్రజారక్షకులు బహుశా 'అధికస్య అధికంఫలం' అని భావించి, ప్రజాత్వం అసలు ప్రజల్లోకూడా అధికం కావడానికి అలాచేసి వుంటారని ఊహించబడుతోంది.

ఇంతకూ పునర్నిర్మాణానికి ప్రజాపతి నారయ్య గారు గావించిన యీ అంతిమ ప్రయత్నంవల్ల కలిగిన ఫలితం యేమంటే-పాత ప్రజలుగావున్న పదిమందిలోనూ-కొంతమందికి తలలుపగిలి ఆగాయాలవల్ల కారితనెత్తుకు, కన్నీళ్లతోపాటుగా ప్రజాత్వపు నిషాకాస్తా దిగిపోయి

యాభేయారు

వూరుకున్నది.

మొత్తంమీద ఆ గ్రామం సర్వస్వం బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ హయాంలోని కాంగ్రెస్ వాళ్లలాగా, యీనాడూ మలయా, బర్మాలోలాగా అంతా దుండగీండ్రమయమై పోయింది. ఇక యీనాడు ఆ గ్రామంలో మిగిలిన 'ప్రజ' అల్లా నారయ్యగారు ఒకే ఒకడు అయిపోయాడు.

ఐతే నారయ్యగారు ధీరోదాత్తులు గనుక, చింతాకాగ్నింతులు కావడానికిమారుగా ఆగ్రహవేశులై - ఆముదం త్రాగేవాడిలా మొహంపెట్టి "వెధవలు. పులుపు గబ్బు వెధవలు. ఈ వెధవలకు ప్రజాత్వం తెప్పించడం ఎవడిక్కావాలి. ఈ వెధవాయిలకోసరం ఎగిరిన ఎగురుడంతా ఏ పర్మిట్ కోసరమన్నా ఎగిరివుండాల్సింది." అంటూ రాజవీధులనుంచి నిష్క్రమించినవాడై - దుండగీండ్ర మధ్య 'ప్రజ' ఐన ఒకే ఒక తాను వుండటం ఆత్మగౌరవానికి అట్టే మంచిదికాదు గనుక ఒకనాటిరాత్రి అమాంతం స్వకుటుంబ సభ్యులతో సమేతంగా అంతర్ధానమై వూరుకున్నాడు.

నీతి :— ఇది ప్రజాయుగం.

ఫలశ్రుతి :— ఇంతవరకూ 'ప్రజలు, ప్రజ' అన్నపదాలు నిత్య బహువచనాలుగానే వుండిపోయాయి. ఇక విశ్వసాహిత్యంలో పై పదాలకు ఏకవచనరూపం ఏర్పడే అవకాశంకలగడం శుభసూచకం.

సమ్మె విలుపు

నాలుగు రోజులనుంచి, వరుసగా, మునుగు పట్టి నేలంతా చితచితలాడిపోతోంది. ఆ జారుడులో భద్రంగా కాలుదీసి కాలుపెడుతూ నడుస్తోంది ఎరిగి. తైల సంస్కారం లేక జారుదుబ్బులా రేగినతల, ఎడమ చంకలో తట్ట, తట్టలోనుంచి పైకి తొంగిచూస్తోన్న చీపురు, కుడిసందిట్లో వీపుమీదుగా కట్టుకున్న అడ్డాలలో బిడ్డ, కుడిచేతిలో చిన్న బొక్కెన-పైగా నిండు గర్భిణీకూడా నాయె. నడవలేక నడవలేక నడుస్తోంది. అచ్చగా పెద్ద గడ్డిబండిలాగా కన్నడ్లది. ఆ తెల్లవారగట్ల మసకచీకట్లో-

బయల్దేరడం అయితే అందరితోపాటు బయల్దేరింది. కాని - ఆఘారిబెట మాగాణి పొల్లాల్లోంచి మస్తరు వేసుకునే చోటికి ఆ సరంజామానూ, ఆ మాత్రపు దేహాన్ని యీడ్చుకొచ్చేసరికి అన్నీ ఐపోయినాయి. తాను పనిలో ప్రవేశించినాక ఏనెలా పూర్తిజీతం తీసుకోనేలేదు. మరీ క్రిందటి నెల జీతమంతా జరిమానాలక్రిందే పోయింది.

“ఏడు తిరగమారకతలికే పాపిట్టి కడుపోత్రంతు ఎట్టాసచ్చేట్టురా బగమంతుడా” అనుకుంటూ మేస్త్రీ ఎదురుగుండా నిలబడింది.

యాభయెనిమిది

భారతదేశం సంతానానికి ప్రఖ్యాతమనీ, అలాంటి సంతాన భాగ్యాన్ని అలా అనుకోడం ఘోర తప్పిదమనీ, పాపం ! ఆపాకీపని చేసుకునే దాని కేం తెలుస్తుంది ?

“చంకనోపిల్ల-కడుపులోపిల్ల - పో ! త్వరగా పో !” అన్నాడు మేస్త్రీ.

ఆ గొడ్డుమోతు మేస్త్రీ చూపుల్తోనే తన సంతానాన్ని మింగుతున్నాడా ! అనిపించింది ఎరికి—

“బుడ్డదానికి నాలుగునాళ్లనుంచీ కాక తగు ల్తుండొడీ” అన్నది ఎరి-

చీదరగా వాకసారిచూచి “సరేలే పో !” అన్నాడు మేస్త్రీ.

ఎరి వెనక్కు-తిరిగింది. అసలు ఆ మిడిగ్రుడ్ల మేస్త్రీనిచూస్తేనే తనకు భయం. ఏంమాట్టాడేటట్టు ?

తట్టలో ఆకులులేవు. ఎత్తి తట్టలోవేసే అసహ్య మంతా యిక ఎరిమీదే వుంటది.

“ఓపలేనిమడిసిని. ఒంగుతా తేత్తా అరవై దొడ్లు చేసేదెట్టా ?” అనుకుంటూ కాలు కొంచం సాచి వేస్తూ పోతోంది.

రోడ్డుమీద పెంచలగాడు కర్రచీపురు బుజాని

కానించుకుని, ఏరుకున్న బీడీలను చిరుగులపంచలో చుట్టి
రొంటిని దోపుతున్నాడు.

“ఇంత యాలకెల్లే యాడన్నా యెంగిలాకు
లుంటయ్యా? బేగివా. పెద్దగాడిదకొడుకేం జేస్తుండను.
గుడిసె లోపటజేరి కప్పకాళ్ళకి తాళ్ళుపోసి ఆడుకోపోతే
యిట సావబెట్టకపోయా?” అన్నాడు.

ఎర్రి కొంచెం కాలు జాడించింది. ఏహోటలు
దగ్గర చూచినా వట్టి ఆకులే.

“దొంగ నంజలు. అప్పుడే తుడుసుకు
పోయిండు.” అంటూ హోటలు హోటలుకూ తిరిగింది.

చినర కొకసందులో హోటలు గోడక్రింద,
గంజిగుంట ప్రక్కగా ఆకులకుప్ప కనపడ్డది. ఏముంది?
ఒకటి రెండు ఆకుల్లో అల్లపు పచ్చడితప్ప- ఎర్రలాంటివే
ఏకుక్కలో నాకివేసి పోయాయి.

“హూ! యీ రేసనింగురోజుల్లో మెతుకు
లేదుంటాయి. కుక్కలే అల్లాడిపోతుంటేని—” అనుకుని
పచ్చడి తీసి నాలుకకు వ్రాసుకుంటూ మిగతా పచ్చడి
బొక్కెనలోనూ, ఆకులుతట్టలోనూ వేసుకుని రుచులు
చేసింది.

ఆవేళ దొడ్లన్నీ పూర్తయేసరికి ప్రొద్దు
నెత్తిమీది కొచ్చింది. రోజూ అలవాటే ఇలా ఆ రోజు
మురుగుడు మూలాన్నో యేమో! ముక్కులు బద్దలు

కొట్టుకు పోయాయి. దారిలోనే తలబద్దలు కొట్టుకుపోవడం సాగింది.

“తొలింబరంగా సెలవెట్టితే మలిదినాల్లో కట్టం. ఆ సెలవ రోజుల్లోనన్నా బుడ్డాణియేతే సరిపోతది. దానికి ఆపీసరుగోరికి పది రూపాయలు ముకుపు కట్టుకోవాలె. వచ్చేపది అట్టాపోతే—”

గుడిసెలోకి పోయిచూస్తే ఎవరూ లేరు. ఒక మూల గోనెపట్టామీద మునగదీసుకుని పడున్నాడు మామ కుష్టురోగంతో.

మామ కాళ్లు, చేతులూ చూస్తే ఆవేళ ఎందుకనో భయంవేసింది. తన చేతులూ కాళ్లు అలానే అవుతాయి. ఈరోజు తన చేతుల్తో తాను అన్నందినే రాతలేదు. ఇంట్లో ఎవ్వరూలేరు. పిల్ల ఎటో ఆడటానికి పోయింది. పెద్ద బుడ్డాడు సరేసరి. మొగుడు ‘పెంచలు’ ఎటుబాయ్యాడో? బాంగునజూస్తే బుట్టలేదు.

“పీతల పట్నాని పోయుండుగామాలు. తెల్లారింది మొదలేసుకుని పను కుంగిందాక పొట్ట దేవులాటకే సరిపాయె.”

చంకలోనే నిద్రబోయిన బిడ్డని ఒక ప్రక్కని పడేసి ఆగుడిసే ఆగుడిసే తిరిగి ఓ అమ్మను పట్టుకొచ్చింది. “రాయే! యాయా లింత కూడుతినిపిద్దుగాని-యీ సేతుల్తో తిన రోతేత్తండది” అని—

“ యాముండ దిందిట్టా - యియిగో ” కుండ
!వైకెత్తి చూపించిం దా యమ్మ.

“ఉండకాసింతా పెద్దగున్న దిని ఏగుట్టలకో
నచ్చిండు. ఆటలకి—”

ఆ కాసిని మెతుకుల్లోనూ తాను తెచ్చుకున్న
అల్లపు పచ్చడి కలిపి యింత నోట్లో వేయించుకున్నది.

ఆ సాయంత్రం “నాగాపడితె ఆసిల్లే” అని
పోలేక అల్లాగే గుడిసెలో పడుంది. పెంచెలుమాత్రం
బుట్ట గుడిసెలో పారేసి డ్యూటీకళ్ళాడు. ప్రొద్దుకూకే
వేళకు తిరిగివచ్చాడు.

పీలికలు పీలికలుగా వ్రేలుకాడుతోన్న ఆ చేతు
ల్లేని నల్లచొక్కామీద ఎర్రటి చీటివుంది.

“ఓలయ్యో! తెల్లారితే సమ్మె.” అచీటి
రోజూ చూస్తూనేవుంది ఎరిగి. కాని యీవేళ ఎందుకనో
గాబరాపడ్డది. తాను రేపూమాపట్లో ప్రసవించ
బోతోంది, ఎంతలేదన్నా ఐదురూపాయలుఖర్చు. ఆ పాడు
గుడిసెకే అద్దెకూడా కట్టాలి. క్రిందటి నెలజీతమంతా
కోతలక్రిందే పోయింది. జీతంమాత్రం ఎంతజీతం?
తొమ్మిదిరూపాయలు; కరువుదో పదారు; మొత్తం పాతిక-
తన జీతంగూడా కలిపి, అన్నీ సరిగ్గావస్తే యాబై. ముస
లాడు, తాను, పెంచలు, ముగ్గురు పిల్లలు, ఏమూలకి
యీ కరువురోజుల్లో. ఇప్పుడు సమ్మెజేస్తే ఎట్లా? పోయి

భాతాదారు కోనప్పకాళ్ళమీద పడాలి.

కోనప్ప జ్ఞాపకంవచ్చేటప్పటికి కొయ్యబారి పోయింది ఎర్రి. క్రిందటి నెల వాడిదగ్గరతీసుకున్నది 10 రూపాయలు-రూపాయికి బేడాకాడికి పదిబేడలు రూపాయి పావలా నెలచెల్లెసరికి ముందుగానే జీతంలో తీసుకుంటాడు. “అమ్మయ్యా!” మొగుడికి దగ్గరగావచ్చి “ఒరేమామ! నువ్వుగూడా సమ్మెకడతవుర?”

“ఓ! కట్టక — తస్సాదియ్య! పాతికేళ్ళ మట్టి పనిజేత్తావుంటే యేటికి రూపాయికాడికన్నా పెంచక పోతే!”

“సమ్మెసెయ్యమాకరా! నేను రేపోమాపో నీల్లాడుతాను.”

“ఓయ్! నీల్లాడు - పొల్లాడు. సమ్మెచేసి చూపిత్తా.”

“అదిగాదురా. కర్జు సూసుకుండావా?”

“తాలుండిశ. లెక్కని నల్లబై దొడ్డులంట; శెయ్యబోతే ఎనబైదొడ్లు. సత్తావుంటేను—”

“ఇనిపిచ్చుకో కాత్త-పని వూడుద్ది—”

“నీతాత తల్లోపేను నిగిరావాల. తెల్పా?”

“ఆ - ఎవుడో ఒకడు అందులో యిరు క్కుంటే—”

“ఓడాయిరుక్కునేది? కడుపున కనుకున్న

బిడ్డకి చెయ్యడానికే తల్లి ఎరుసుదే. అట్టాంటిది మనం మట్టిదిని యేలకుయేలు చేత్తావుంటే-ఓడే ఆ కనికారంలేని యదవ నాయాలు.”

“కోటప్పగాడిపని సూశావా? ఏమైందో-పని లేక తిరుగుతుండాడు. సేతులో డబ్బున్నావుంటే—”

“అందుకే - యాడాదికి నెలజీతం బోణాసు రావాల. స్వరైన పనిముట్టూ యియ్యక...”

త్రాగున్నాడేమోనని మెదలకుండా పోయింది ఎరిగి.

“చూసుకో. యీదెబ్బతో -! పెద్దపెద్దో రంతా జీతాలు పెంచుకోడమున్నా—”

సమ్మె నోటీ సివ్వడానికి పోయినరోజున తాను కూడా ఊరేగింపులో వెళ్లింది ఎరిగి. సంఘం పెట్టుకున్న తర్వాత మేస్త్రీల మామూళ్లు, ఆఫీసరుగారింట్లో అరవ చాకిరీ, తప్పిపోయిందన్న సంగతి మరచిపోలేదు. కాని... రాబోయే ప్రమాదాన్ని కొండలా తలచుకొంటూంటే- యిప్పుడవన్నీ అంతగా పనిచెయ్యడంలేదు. ఆ రాత్రెల్లా ఆలోచనల్తోనే నిద్రబోయింది. మర్నాడు ఉదయం ఆలస్యంగా నిద్రలేచింది.

అప్పటికప్పుడే-పెంచలు మేదరబుట్ట తీశాడు. పెళ్లినాటి బట్టలు కాలవకట్టమీద బుడబుక్కలవాళ్ల దగ్గర కొన్నవి తీసికట్టాడు. బయల్దేరబోతున్నాడు.

గభాలునవచ్చి కావితేసుకొంది ఎరిగి.

“ఉండొశె. పిచ్చిముండ ! పంటసేను వొదిలి పరిగ యేరుకుంటావంట. సమ్మె నాలుగురోజుల కట్టానికి జడిసి, సచ్చిందాకా కట్టపడమంటావంటే. లే ! వాదులు. నేనొక్కణ్ణేనంటే - వాదులు.” అని విదిలించుకుని గుడి సెలోనుంచి బయటబడ్డాడు. చంటిదా న్నెత్తుకుని తానూ బయటికి వచ్చింది.

గూడెంకు తూర్పు ప్రక్కగా మామిడితోపులో నూర్మడు వుదయిస్తూ అందంగా ఎర్రగావుంది.

రండోయ్ ! రండోయ్ ! పేదల్లారా !

పోరాడ్డాం మన హక్కులకై

.....

పోయే దేముందోయ్ మనకింకా

పోతే యీ పేదరికమెనోయ్ !

.....

ఉక్కుముక్కలుగ ఒక్కుమ్మడిగా

పోదాం రండోయ్ పేదల్లారా !

రంయ్యన ఆ అన్నిరకాల గొంతులూ ఒక్క సారిగా మోగాయి ఒక్కటిగా.

ఎర్రెలలాచూస్తూనే ఆగుంపుతోవెళ్లిపోతోంది.

గుడిసెలో పడున్న మామ చెవుల్లో సతం అదే ధ్వని గింగిరెత్తుతూవుంది.

నక్క తీర్పు

అది గ్రామమో, పట్టణమో, రాజ్యమో, చెప్పడం చాలాకష్టం. కాబట్టి - అనగా అనగా అదేదో అనుకుందాం. అది ఏమైతే యేంగాని దానికి రాజంతటి వాడుగా శ్రీ శ్రీరాములుంగారుమాత్రం వున్నాడు. అక్కడి ప్రజలకంతా ఒకప్పుడు దేవుడి తర్వాత దేవుడం తటివాడు. ఇప్పుడు నాయకుడుగా చెల్లుబాటుతున్నాడు. ఐతే అంతటి శ్రీరాములుంగారికి స్వంత భూముల్లేకుండా వుంటాయా? ఒకవేళ లేవే అనుకోండి. అనుకోడం ఎందుకూ? తన పొలంగట్లు తానే యెరగనన్ని భూము లదివరకే వున్నాయి. పైగా బాధితుడుగా కొందరు పేద వాళ్లు సాగుచేసుకునే భూములు క్రొత్తగావచ్చి కలి శాయికూడాను.

ఐతే అసలువిషయం యేమిటంటే - ఈయన మాగాణీ భూముల్లో చాలా పెద్దపెద్ద కుప్పలు పడ్డాయి. ఆసవాకోటి కుప్పల్లో ఏదోఒక కుప్ప ప్రక్కనే, ఎవకో ఒకడు, తన అర ఎకరంలో పండినపైరూ తెచ్చి వాగు పెట్టుకున్నాడు. -

‘ముండాకొడుకు!’ ఆయన కుప్పలోపాచీ వుంటే కుప్పకావలి తప్పుతుందట. ‘స్వాస్థం’ అని ఆయన

అరవైఆరు

చాడు. నిజంగానే ఈస్వార్థుడికి కుప్పకావలి తప్పింది.

సరే. కొన్నాళ్లు గడిచాయి. పెద్ద హంగామాతో శ్రీరాములుంగారి కుప్పకాస్తా నూర్పిడై పోయింది. దానితోపాటు ఆప్రక్కనేవున్న యీస్వార్థుడి కుప్పకూడా—

‘కుప్పకావలి తప్పతుంది’ అనే స్వార్థంలోపడ్డ ఈపేద ముండావాడికి కుప్పకావలి ఒకటేకాదు. నూర్పిడి ఖర్చూ, ఆగింజలు తినేబాధా, అన్నీ - అన్నీ తప్పిపోయాయి.

ఆ తర్వాత ఎప్పటికో-తీరికచేసుకుని వచ్చాడు పేదవాడు. కుప్పను చూచుకున్నాడు. కుప్పను ఎలా చూచుకుంటాడు? కుప్ప వుండాలి-న-చోటు చూచుకున్నాడు. ‘లబోదిబో’ మన్నాడు. శ్రీరాములుంగారి పాదాలమీద రెక్కలు కట్టుకుని వ్రాలాడు. ఏడ్చాడు. మొత్తుకున్నాడు.

శ్రీరాములుంగారికి అంతా అవగతమై పోయింది.

“ఓరి పిచ్చనాగన్నా! మన పెద్దకుప్ప పిల్లని పెడితే అది నీదెలా అవుతుందిరా!?” అన్నాడు శ్రీరాములుంగారు. భగవద్గీతలో నిష్కామయోగం చదువుతూ-యింటికిచేరిన ధాన్యం తిరిగి యివ్వడానికి యిష్టం లేకనేమో!

“మరి నాకుప్ప...?”

“ ఏ దొంగ ముండాకొడుకులు కట్టుకుపోయారో. ”

ఈ పిచ్చినాగన్న నివ్వెరపోయాడు. ఇంకా గట్టిగా ఏడ్చాడు. కాని శ్రీరాములుంగారి అంతటివాడు చెబుతున్నా గూడా నమ్మకపోతే ఎలా? పైగా భగవద్గీత పట్టుకుని చెబుకోంటే.

శ్రీరాములుంగారికి కోపం వచ్చింది. బర బరా బయటికి ఈడ్చించాడు.

పిచ్చినాగన్న వూరుకోలేదు. ఊళ్లో పెద్దలుగా చలామణీ అయ్యే ప్రతివాళ్ళ దగ్గరికి పోయాడు. మొర్ర పెట్టుకున్నాడు. కాని ‘ శ్రీరాములుంగారి కుప్ప పిల్లని పెట్టలేద’ ని వాళ్లు మాత్రం ఎలా అనగలరూ? ఐనా మెల్లగా హెచ్చరించి చూచారు. ఏదో కొద్ది మందే -

“ ఏటా మనకుప్పలు పిల్లల్ని పెడుతుంటాయి. ఈ ఏడుకూడా అన్నీ పెట్టాయి. అలాంటప్పుడు ఇంత పెద్దకుప్ప పిల్లని పెట్టలేదంటే నమ్మడం ఎలా? ” చెప్పాడు. శ్రీరాములుంగారు అతి ప్రశాంతంగా -

పెద్దమనిషిమీద ఇలాంటి నిందవేసినందుకు - ఆ ‘ స్వార్థుడికి ’ వూళ్ళో చోటులేకుండా పోయింది.

ఇక ఆ పేదవాడు ఊళ్ళవెంట పడ్డాడు. పిచ్చునాగన్న గదూ! ప్రతి ఊళ్లోనూ ఏడ్చాడు. అలా వెళ్ళి వెళ్ళి తన ఏడ్పుకు ఎదురు చెప్పకుండా వినే అరణ్యాలకు వెళ్ళిపోయాడు. చీమలుదూరని చిట్టడవీ, కాకులుదూరని కారడవీ అన్నిటిలోనూ అలాగా ఏడ్చుకుంటూ తిరిగాడు.

అలా ఏడ్వగా ఏడ్వగా, ఏడుస్తూ తిరగగా తిరగగా-ఓ ముసలినక్క ఎదురయింది. ఇతగాడి ఏడ్వంతా చాలా ఓపగ్గా విన్నది. “ఓయి పిచ్చునాగన్నా! రా. నా వెంటరా! తియ్యి. మీ ఊరికి దారితియ్యి.” అన్నది.

పిచ్చునాగన్నగదూ! దారి తీశాడు.

—ఈవార్త ఊరంతా గప్పున పొక్కింది. అలా పొక్కి అలాపొక్కి శ్రీరాములుంగారి చెవిదాకా కూడా ఎక్కింది. ఆయనకి కోపమూ ఎక్కింది. ఏనా ఒక పాళాన అణచుకున్నాడు. ‘ప్రజాస్వామ్య’ పద్ధతి ప్రకారమే పరిష్కరించాలనుకున్నాడు,

అక్కడి జనానికంతా ఆ విద్మూరం చూడాలనీ వుంది; శ్రీరాములుంగారి కెక్కడకోపంవస్తుందో అనీ వుంది.

“ఆ నక్క చెప్పేన్యాయం కూడా వినడమే న్యాయం” అన్నాడు శ్రీరాములుంగారు. ప్రజాస్వామిక వాదిగదూ!

ఊరు వూరంతా పొర్లగిలబడింది. ఊరిబయట కొచ్చి పోగుబడింది.

ఊరిబయట జంబూకంగారు కొలువుతీర్చి కూర్చున్నారు. ఉలకడంలేదు. పలకడంలేదు. పెగా అందరికీ జల్లితోకమాత్రం చూపుతూ, తూర్పుగా తిరిగి కూర్చోంది.

జనం అలా ఎంతకాలం అని కూర్చోగలరు?

ఓ పెద్దమనిషి లేచాడు. “జంబూకం! ఓ జంబూకం! ఏదోతీర్పు చెబుతానని తెగబడి వచ్చావటగా! అలా తూర్పుకు తిరిగి దణ్ణం పెడుతున్నావే?” అడిగాడు.

జంబూకం ఏమీ తటపటాయించలేదు.

“తూర్పు సముద్రం తగలబడిపోతోంటే చూస్తున్నానండీ” అన్నది. అంతా ఆశ్చర్యపోయారు.

“సముద్రమేమిటి? తగలబడటమేమిటి?” అన్నారు. ఒక్కసారిగా—

“అవేం? ఆమంటలకి తట్టుకోలేక చేపలన్నీ చెల్లెక్కుతుంటేనూ!” అన్నది జంబూకం.

“చేపలెక్కడన్నా చెల్లెక్కుతాయా?” అన్నారు జనం.

“కుప్ప ఎక్కడన్నా పిల్లల్ని పెడుతుందా?”
అడిగింది జంబూకం—

“పెట్టదు. పెట్టదు” అన్నారు జనమంతా.
వెనుక ముందూ చూడకుండానే—

ఒకరిద్దరు పెద్దలుమాత్రం గుక్కతిరక్క గుట
కలు మ్రింగారు.

“ఏమిటీ? కుప్ప పిల్లల్ని పెట్టదా?” శ్రీరా
ములుంగారికి కోపంవచ్చింది. అరికాలిమంట నెత్తికెక్కింది.

“ఈ వెధవ నక్క నా రాజ్యంలో శాంతికి
భంగం కలుగజేసింది. లేకపోతే ఈ సామాన్యజనం
‘కుప్ప పిల్లల్ని పెట్టదు.’ అని అలా ఎలా అనగలుగు
తారు? ఎన్ని గుండెలతో అంటారు? శాంతి భంగమై
పోయింది.” ‘శాంతిరక్షణకోసం నక్కని అరెస్టుచెయ్యాలి’
శాసించాడు శ్రీరాములుంగారు.

కాని... ఏదీ నక్కా? నక్కాలేదు. నాగ
లోకమూ లేదు. శాసనం చలామణీ కానూలేదు. యింత
వరకూ ఎవ్వరికీ కన్పించనూ లేదు.

శ్రీరాములుంగారికి మాత్రం అప్పుడప్పుడూ
దాని జల్లితోక కలలో కనిస్తూ వుంటుందట.

స్తీతయ్య రెండు సంవత్సరాల తర్వాత తిరిగి పూల్గోకి వచ్చాడు. అతని దేహంలోగాని, ఆరోగ్యంలోగాని, మార్పేమీ కనబడ్డంతేదు. కాని, అతనికిమాత్రం ఊరంతా మారిపోయినట్టే కనబడుతోంది. అతనికి తెలిసిన మొట్టమొదటి మార్పేమిటంటే—

తాను జైలుకి పోయేటప్పుడు యాభై, అరవై రూపాయలకు కుదిరిన పాతెల్లు యిప్పుడు “వందకైనా రాము” అంటున్నారని— ఎవణ్ణి కదిలించినా ప్రజీవాడూ “యుద్ధం-అధికధరలు” అంటున్నారని.

ఈ విషయంలో స్తీతయ్య అంతతేలిగ్గా ఒప్పుకోడానికి వీలేదు. ఊరంతా చాలాభాగం ఆయన మాట మీదే నడుస్తుందని ఆయనకు గట్టి నమ్మకం. అలాంటప్పుడు తానే మొట్టమొదటిగా రేటు పెంచితే—?

వాస్తవానికి స్తీతయ్య ఇతరులను గురించే అంతగా శ్రద్ధతీసుకునేరకం కాకపోయినా — తనవరకైనా నలుగురు పాతేల్లకూ నాలుగొందలు చూస్తూ చూస్తూ ఎలా గుమ్మరించడం?

దేనికైనా మంచిదని ఏదోఒక సీజనులో అలా జైలుకు వెళ్లివచ్చినా నిజానికి ఆయనకు వ్యవసాయం

డైరీరెండు

మీదవుండే ప్రేమ అంతంతకాదు. నాలుగు అరకలు, నలుగురు పాల్గొన్న - దొడ్డినిండా పశువులు, కళకళలాడు తూవుంటే వుండే ఆనందం వేరే యెలా వుంటుంది.

అసలు మొదటినుంచీ సీతయ్య వ్రేలు పెట్టిం దల్లా బంగారం అవుతూ వచ్చింది. అందుకనే సీతయ్య జాతీయోద్యమంలో చేరేటప్పుడే “ఇందులో ఏదో లాభం వుంది. లేకపోతే సీతయ్య దిగకేం?” అనుకున్నారంతా. సీతయ్య స్వార్థాన్ని జాతీయోద్యమానికి ముడిపెట్టేశాడు.

అదేమిటో! - అచ్చగా అలాగే సీతయ్య ఒక నాయకుడు కావడం; ఆ పలుకుబడితో వ్యాపారం సాగించడం; అదీ చిలవలు పలవలై ఏపట్టణంలో చూచినా సీతయ్య వ్యాపారమే ఐపోయింది.

సీతయ్యకు ఎదురు మాట్లాడ్డానికి ఎంతలేసి వాళ్లు అంతగా ధైర్యం చెయ్యలేరు. అలాంటిది రెండేళ్లు గడిచేసరికల్లా పాల్గొన్న - అందులోనూ రెక్కాడితేగాని డొక్క-పూడని రకం “వందయి స్తేగాని రాము” అంటు న్నారంటే ఎలా వుంటుంది?

ఎలాగైనా పదిమందిలో తిరగనేర్చినవాడు గనుక - ప్రతిదానికి పట్టుమని కోపం తెచ్చుకోవడం ఆయన ప్రకృతికే పరమవిరుద్ధం గనుక - ఆ ఉక్రోషాన్నంతా

పుక్కిటనే పట్టేశాడు. వాళ్లే వచ్చి ముందుగా అడిగితే
అప్పుడే వెళ్లగ్రొక్కొచ్చని—

♦ ♦ ♦ ♦

ఏరువాక పున్నమ దగ్గరకొస్తోంది. ఏరోపున్నా
న్నించి ఏరోపున్నానికి కాలచక్రానికి ఒకచుట్టు. ఇది
పాలేళ్ల జీవితంలో ఒక సంవత్సరం.

సంవత్సరకాలంనుంచీ యజమాని సేవతో
విసిగిపోయిన పాలేరు కొత్త యజమానికోసం తహతహ
లాడుతుంటాడు. యజమానులుకూడా ఎలుకంత తిని
ఏనుగంతపని చేసేవాడు ఎవడా? అని వెతుకుతుంటారు.

ఏరువాక పున్నమ వస్తుంది. కొత్త యజ
మానులు, కొత్త పాలేళ్లు, అంతా పదిరోజులపాటు
కొత్తొకరింత.

తిరిగి కొద్ది రోజుల్లోనే తృప్తి అనేది ఏనుగని
యజమాని 'గునుసుడు' సాగిస్తాడు. పాలేరు 'మెప్పులేని
బండచాకిరీ' అనుకుంటాడు. క్రమక్రమంగా ఇద్దరి మధ్యా
అగాధం పెరుగుతుంటుంది.

అధికమాసం రావడంతో కొత్త పేచీ ఒకటి
ఉత్పన్నమయింది. కాలచక్రంలో అధికమాసాలు ఎన్ని
రాలేదు? ఎన్ని పోలేదు? కాని ప్రక్కనే న్యాయమైన
హక్కులకోసమంటూ సాగుతూన్న అనేక పోరాటాల

డైరీనాలుగు

ప్రభావం యీ బానిసల్లోకూడా ఓ రకం చైతన్యాన్ని రగిలించింది.

“మేం పన్నెండుమాసాలే నాకరీ చేస్తాం. కాని పదమూడు మాసాలెందుకు చెయ్యాలి?” అన్నారు పాలేళ్లు.

“పున్నమదాకా చేస్తేగాని సంవత్సరం కాదుగా.” అన్నారు యజమాన్లు.

“ఇంగ్లీష్ తేదీవేసి లెక్కగట్టండి.”

“ఛిఛిఛీ! ఖంటి లెక్కల్లోకూడా ఇంగ్లీష్ వాడి పొత్తేనా? ఇంకేం స్వరాజ్యంరా దేవుడా!” అని దిగులుపడ్డాడు, నిత్యం కోర్టులచుట్టూ ప్రదక్షిణార్జీవేసి ఓ పక్కా పెద్దమనిషి.

“ఓహో! యిప్పుడు తెలిసింది. వీళ్లు అంత ర్జాతీయ దృక్పథంతో మాట్లాడుతున్నారు. వీళ్ళకి యీ అంతర్జాతీయత ఎక్కడనించి వచ్చిందో ఆలోచించండి. అమ్మో! అమ్మయ్యో!! పేడపిసుక్కొనే ముండాకొడుకు లకు రాజకీయాలు నేర్పితే దేశ మేమాతుంది? పారపనిలో పాకీస్థాన్, గడ్డివామిలో కంఠశోష, జనపకోతలో జాతీ యైక్యత, రాజకీయాల్లో పనిగల్గొంటు. దేశంలో కరువు కాటకం. తిరిగి వీళ్ళంతా ‘తిండిదొంగలు తిండిదొంగలు’ అంటూ తెగ అరవడం. ఈ విషయం ప్రబలకముంకే మందు

వెయ్యాలి. రైతు సోదరులారా కళ్లు తెరవండి. మిమ్మల్ని ఆర్గనైజ్ చేస్తాను. ముందుండి నాయకత్వం వహిస్తాను.” అని చిన్నతెచ్చర్ దంచాడు, రోజు రో రకంమార్చే రోటేషం.

“ నెలరోజులకోసం పోరాటమా ? వెధవ పోరాటం — తీస్తే బడాబూర్జువామీద మొనాపలిస్తూల మీద తియ్యాలిగాని — ఎందుకొచ్చినపోరాటం ? ” అన్నాడు ప్రతిదాన్ని ‘ మార్క్సిస్టు దృక్పథంకో ’ అనే పడకకుర్చీ పాలిటీషియన్ కిష్టయ్య.

‘ ఎక్కువజీతం అడిగేటట్టున్నారే ’ అనే దాని తోనే మండుతోన్న యజమానులకు ఈ అధికమాసం పేచీ అగ్గిమీద గుగ్గిలంవేసినట్టయింది. అంతా ఒక్కసారి పోయి సీతయ్యమీదపడ్డారు.

“ ఆ విషయ మేదో నా దగ్గరే తేల్తుందిగా ? మీరల్లా ఊరకేచూస్తూ నావెంట ఉండండి. ” అన్నాడు సీతయ్య.

సీతయ్యగారి పెద్దనాకరు వెంకన్నకు ఇవేమీ పట్టవు. అదోరకంమనిషి. ‘ ఇలాంటి అధికమాసాలు రెండు కలిసివచ్చినా అతన్నేమీ కదల్చలేవు. కాని శివయ్య గారు ఇరవైరూపాయలు ఎక్కువయిస్తానన్నాడు. వెంకన్న కూడా ఒప్పుకున్నాడు. అందుకని సీతయ్యగారికిచెప్పి,

డబ్బు లెక్క చూచుకుందామనుకుంటున్నాడు. మూడు రోజులనుంచీ విశ్వప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. సీతయ్యగారికి చెప్పాలని ; కాని భయం. ఎట్టాగో గుండె రాయిజేసు కున్నాడు. వసారాలో కూర్చుని ప్రతికచదువుకుంటూన్న సీతయ్యగారిముందు నిలబడ్డాడు. కిటికీ వూచలు జాగ్రత్తగా లెక్కపెడుతున్నాడు.

“ఏ రా? కొయ్యలాగా అలా నుంచు న్నావ్?” అన్నాడు, సీతయ్యగారు ఆంధ్రపత్రిక క్రిందకు విసురుతూ.

“ఊ-ఊ-”

“ఊ- ఊ- ఏమిటిరా? తొత్తుకొడుకు ల్లారా! మీ వ్యవహారం మరి శృతిమించి రాగాన పడు తోందటే? కుర్రకుంక లేదో “కూలిపెరగాలి” అని కేకలు పెడితే మీరుకూడా దాన్నే లంకించుకుంటారా? హూ! తిందురుగాని రెండు చేతుల్తో—”

“అసలాళ్ల దగ్గర కెప్పుడూ పోనుండి. నాకా గొడవే తెలవదు.”

“తెలవదు. తెలవదు. ఎలా తెలుస్తుంది? రేపట్నుంచీ బొచ్చెలు బెకబెకలాడుతుంటే-అప్పుడూ!”

“కాదండి. దొరగారూ! యింటికాడ మీ కమతగత్తె ఒకటేతీర్న గోలబెడతందండి! జీతం సాలదని, ..

శివయ్యగారేమో యిరవై రూపాయలు ఎక్కువితా
మన్నారంటా...”

“ఉహూఁ ! యికనేం ? ఆ ఎక్కువితే
యిరవై యిలా నాకు గట్టిపో. పోతానంటే బ్రతిమాలా
ననిరా నీయేడుపు ? తొందరగా దయచేయ్ !”

“డబ్బు లెక్కజూతే ఏరోపున్నందాకా చేసి
పోతానండి.”

“అధికమానం చెయ్యరుగదటోయ్”

“అదంతా నాకేమీ తెలవదు దొరగోరూ !
మీపాదాల దగ్గర బతికేవాళ్లకి మాకీ అల్లరంతా దేని
కండి !”

“ఏమి నాటకాలురా ! పో-యీ క్షణానించీ
నాదొడ్లో కనబడ్డావా !! డొక్క చీల్చినన్నమాటే. ఫో!
ముందు బజార్లోకిపోయి మాట్లాడు.”

‘వెంకన్న కిదేమీ అర్థంకావడంలేదు. దొరగా
రికి తామీద కోపందేనికో ? అలాగే సలబడ్డాడు. వెంక
న్నకి డబ్బుమీదే ప్రేమ. ఎన్నైనా తిట్టు-కొట్టు. డబ్బు
ఖచ్చితంగా యిస్తేసరి.

“ఏం రా ? యింకా అలానే నుంచున్నావ్.
ఫో ముందు. పోతావా ? గెంటించాలా ?”

“దొర-గా-రూ ! డబ్బు”

డెభయెనిమిది

“నాలుగు నెల్లు నాగాలున్నాయిట గదరా !
వాటికెవడా ? నీ అమ్మామొగుడు-”

“ఔనుండి. మనబండి నడుంమీదుగా పోయి
నప్పుడు నాలుగునెల్లు నయంకాక రాలేదండి.”

“నీవురాని నాలుగు నెల్లూ రోజుకు రెండు
రూపాయలిచ్చి మనిషిని పెట్టారు. మొత్తం రెండువందల
నలభై రూపాయలయింది. నీకు రావలసిన జీతం రెండు
సంవత్సరాలకీ రెండుఎన్నభైలు నూటఅర్భవై రూపాయలు.
పోతే యింకా ఎన్నభై రూపాయలు నీవేనాకు బాకీ. పెళ్లాం
తెచ్చిన బ్రెపడ్డ వుంది గామాలుగా - తోలిపెట్టు! సరి
పోతుంది.”

వెంకన్నకు ఒక్కసారిగా పిడుగుపడ్డట్టయింది.
నీతయ్య తిరిగి పత్రిక చదువుకోడం మొదలు పెట్టాడు.

వెంకన్న కొయ్యబారిపోయాడు. నడుంమీ
దుగా బండి పోయినప్పుడు నాలుగునెల్లు నానాఅవస్థ
పడ్డాడు. వైద్యుడికి యిరవైరూపాయలు యిచ్చుకున్నాడు.
తాను మళ్ళీ కాలు భూమ్మీద మోపేదాకా యింట్లో
పాదీ పస్తులు పడుకుంటూ వచ్చారు. యిదంతామెందుకు?
దొరగారి పనికోసమేనా ? ఐనా లెక్కలో నాలుగునెల్లు
నాగాలు. పైగా చిల్లరఅప్పులు. అవన్నీ చాలక రెండేళ్ళ
జీతమూచాలక యింకా ఎన్నభై ముదరా- “అమ్మయ్యా!”

వెనక్కు-తిరిగాడు.

దొడ్లో పశువులన్నీ జాలిగా “ ఉండు ” మని బ్రతిమాలుతున్నాయనిపించింది. వాటిని విడిచి పోవడం కష్టమనిపించింది. బేను. రెండేళ్ళపాటు ఆ యింట్లో ప్రతి వస్తువూ తనకు చెందిందిగానే వుంది. అన్నిటినీ ‘ మన ’ అనే భావించుకున్నాడు.

కాని — రెండేళ్లు అరవచాకిరీ చేయించుకుని నాగాలక్రింద యింకా యెన్నభై తనకే రావాలనే ఆయన దగ్గర పనిచేసేదెట్లా ?

యీ గుంఝాటనతో బలవంతాన కాళ్ళని యింటిదారి పట్టించాడు. “ రెండేళ్లు - రెండేళ్ళకష్టం-” ఆ రోజుల్లో —

తన మేనమామ కూతురు రోజల్లా కష్టపడి, చేతులుకంది, మోపెడు కందిమోల్లు వీకి పెట్టుకున్నది. తాను న్యాయంగా ఆ మోపెడుమోల్లూ సీతయ్యగారి చేలోవిగనక - పోట్లాడి మరీ లాక్కొచ్చి సీతయ్యగారి దొడ్లో పారేశాడు.

తన పెదతండ్రి గేదెల్ని సరిగ్గా కట్టివేసుకోక సీతయ్యగారి జొన్నచేను పాడుజేయిస్తోంటే - పెదతండ్రి అనై నా చూడకుండా బందెలదొడ్డికి తోలించాడు. ఐన వాళ్ళతో తగువు తెచ్చుకున్నాడు.

ఎనభై

పందులు పైరు పాడుజేస్తున్నాయని ఎరుకల వాళ్లతో తగువాడి తన్నులు తిన్నాడు.

ఆసామి ఎడ్లకి ఎక్కడప్రమాదం జరుగుతుందో నని గభీమని దూకి బండికిందపడి నడుం విరగ్గొట్టు కున్నాడు.

యివన్నీ ఎవరికోసం? యిందుకు ప్రతిఫలమే మిటి? రెండేళ్లు వృధా చాకిరి. పైగా యెనభైరూపాయల పైదండగ—

వెంకన్న యింటికి చేరుకున్నాడు.

సంగతంతా విని పెళ్లాం తిట్టడం మొదలెట్టింది. సీతయ్య దుర్మార్గాన్నీ, మొగుడి తెలివితక్కువనీ, కలిపి తిడుతోంది.

ఈ తిట్లు వింటే సీతయ్యగారు యింకా డబ్బిస్తాడా? ఇప్పటిదాకా “యియ్యోచ్చు” అనే నమ్మకం వెంకన్న నో మూల పీడిస్తూనేవుంది.

“నోరుముయ్. ముయ్యవేం—” అంటూ వెంకన్న పెళ్లాన్ని గభీగభీ నాలుగు వుతికాడు. ఛిమఛిమలాడుతూ ఎటో వెళ్లిపోయాడు.

సీతయ్యచేసిన పని ఊరంతా ఒక్కసారిగా గప్పుమన్నది. అందరూ ‘దారుణం’ అంటే — కొందరు ‘తగినపనే’ అన్నారు.

“రై తూకూలి సామరస్యం, అంటారుగా —
అదెలా తెస్తారోచూస్తా. ” అనుకున్నాడు కోటేశం.

ఆవేశ రైతులంతా సమావేశపూతున్నారు.
రైతుసంఘ ఆఫీసులో —

“ అధికమాసం మూడు సంవత్సరాలకి ఒక్క
సారి వస్తుంది. కాబట్టి పాలేర్లు సంవత్సరానికి పదిరోజులు
అధికంచెయ్యడం న్యాయం ” అని తీర్మానించారు.

కోటేశం తెల్లమొగంవేశాడు. దేన్ని అర్థమైతే
చెయ్యడమా ? అని —

“ పాలేర్లు దీనికి ఒప్పుకోవాలిగా ” అని తృప్తి
పడ్డాడు. కాలుగాలిన పిల్లలా తిరుగుతున్నాడు. ఎక్కడ
వినబోయినా రైతుసంఘంవాళ్లు చేసుకున్న తీర్మానం
న్యాయమేనని వినిపిస్తోంది.

ఆరాత్రే పాలేర్లంతా ఒక చోటికిచేరుతున్నారు.

ఆరాత్రే కోటేశంకూడా సీతయ్య పేరు
మీదుగా రైతాంగాన్నంటూ కొందర్ని పిలిచాడు.

“ ఈ విషయంలో అంతా ఒకటిగా ఉండాలనీ,
అవసరమైతే పాలేళ్ళను పొరుగుూరునించి పిలిపించాలనీ,
ఎక్కడ డబ్బియ్యాలి వచ్చినా వాళ్ళకే యివ్వాలనీ,
కాలు పొలాలూకూడా లాక్కుని అన్నివిధాలా
కూలీలని లొంగదీయాలనీ, —కొన్ని తీర్మానాలుచేశాడు.

నిద్రపోగా మిగిలిన వాళ్ళెవ్వరూ ఎదురు చెప్పలేదు. కోటేశం వుత్సాహం పట్టశక్కంకాకుండావుంది. ఆర్గనైజు చెయ్యడం అయ్యేపోయింది. యిక నడపడం ఎప్పుడా? అన్న ఆదుర్దాలో వున్నాడు.

వెంకన్న ఆరాత్రి పాల్వేర్ల సమావేశానికి పోనే లేదు. కోటేశం బోధ బాగా వెంకన్న బుర్రకు పట్టింది.

శీతయ్య కోపానికంతకూ కారణం సంఘమేనని; ఊళ్లోకల్లా పెద్దరైతుని అలా ధిక్కరించడం ఊమం కాదనీ, వెంకన్న వేరే సంఘంపెట్టి తనమాటల్లో వుంటే కాని ఆడబ్బు యివ్వడనీ కోటేశం చెప్పాడు. అంతేనన్నాడు వెంకన్న. అందుకే ఆ సమావేశానికి వెంకన్న పోలేదు.

కాని... ఎవరో యజమానులకు భయపడే వాళ్లు మినహాయిస్తే పాల్వేర్లంతా సమావేశమయ్యారు.

పెరిగే ధరలకు అనుగుణ్యంగా జీతాలు వుండాలనీ, అధికమాసం విషయంలో రైతులు తీర్మానించుకున్నట్టే ఏటా పదిరోజులు అధికంగా చెయ్యాలనీ, గుడ్డలు, చెప్పలు తీసుకోవాలనీ, నెలకొక్కరోజు సెలవుగా ఏటా 12 రోజులు నాగాలు కట్టరాదనీ యిలా తీర్మానాలు చేసుకున్నారు.

తెల్లవారే సరికల్లా-వెంకన్న పాల్వేర్లనందర్నీ

బండబూతులు తిడుతున్నాడు.

పాలేళ్లుమాత్రం వెంకన్న విషయం తేల్చుకోడానికి సీతయ్యగారింటికి వెళ్తున్నారు.

పాలేళ్లంతా సీతయ్యగారింటికి వెళ్లారు. వెనక ప్రక్కన వెంకన్న తిడుతున్నాడు. 'నాగొడవ మీకెందుకురా?' అని.. వెంకన్నని వెనక్కు యీడుస్తోంది పెళ్లాం.

కోతుశం యిదంతాచూచి ఏడవ వలసిందేకాని నవ్వుతున్నాడు అరుగుమీద కూచుని.

సీతయ్యకి వీళ్ల నందర్నీ చూడగానే అరికాలి మంట నెత్తికెక్కింది. మీరంతా బందిపోటు దొంగలు నాయంటిమీదికి దొమ్మికి వచ్చారు. కేసుపెట్టి చుంప తెగవేస్తా."

"రెండేళ్ల సృధా చాకిరికంటే ఏమంత కష్టం కాదులెండి" అన్నాడు వెంకన్న బావమరది.

"మాటలునేర్చిన కుక్కని 'జూ' అంటే 'ఇజ్జూ' అంటుందిరా. 'హరిజనులు హరిజనులు' అని గాంధీ మిమ్మల్ని మా నెత్తికెక్కించాడు. మేమూ ఎక్కించుకున్నాం. నీళ్లు తెప్పించడం, పక్కలు వేయించడం అంతా మీచేతేనాయె. యింక మీరు మా మామెందుకు వింటారు?"

"ఇదిరకముందే హాయిగావుండేది. యిప్పుడు

యెనభే నాలుగు

యింటో చాకిరీ, బయట చాకిరీ రెంటిలో చస్తున్నాం.”

“చాకిరి చేయించుకుంటే యేం. అంటుకో రాని వాళ్లని పేరుపెట్టి యిచ్చేది తక్కువ జీతమేగా—”

“అసలు అదంతా ఎందుకోయ్. పాలేర్లంటే అచ్చగా అంటుకోకూడనాళ్ల నేనా? మేము సూత్రం లేమూ—?”

వాళ్ళల్లోకల్లా పెద్ద ముందుకు వచ్చాడు. అందర్నీ ఆపాడు. అసలు విషయం ఎత్తుకున్నాడు.

“మీ పనిలోనే బండికింద పడ్డాడు. నిజానికి వాడి కుటుంబాన్ని ఆ నాలుగునెల్లూ పోషించాల్సింది మీరు. — పోనీ కనీసం ఆ నాగాలైనా కట్టుకోకుండా వుండండి”

సీతయ్య ససేమిరా అంటే ససేమి అన్నాడు.

“పోనీ ఆ నాగాలకు డబ్బు మినహాయించడంలో — మీరు ఏ రేటున జీతం యిస్తున్నారో ఆ రేటు లోనే విరగగొయ్యండి.”

“ఉహూ—”

“ఇంత అన్యాయమైతే మీ దగ్గర యెవరుంటారు?”

“మెతుకులుండా లేగాని కాకులు కావలసి నన్ను—” అన్నాడు సీతయ్య.

సీతయ్యగారింట్లో అప్పటిదాకా పనిచేస్తున్న ముగ్గురు పాలేళ్లుకూడా బయటికి వచ్చేశారు.

పొరుగుగారినుంచి ఎవణ్ణేనా తెచ్చినా వాణ్ణి నిలవనీయడం లేదు. వాళ్లు యీబోధలలో పడిపోతున్నారు.

చాలామంది రైతులు పాలేళ్లను పెట్టుకుంటున్నారు. ఏటా పన్నెండు రోజులు సెలవులుకూడా ఒప్పుకుంటున్నారు. సీతయ్యకు మద్దతుగా వాళ్లుకూడా మెల్ల మెల్లగా జారుతున్నారు. కోటేశం ఏమయ్యాడో!

ఏరోపున్నమి రేపు. రైతులంతా ఏనువాక సన్నాహాలు చేసుకుంటున్నారు. సీతయ్యకిమాత్రం తాడూ బొంగరం లేకుండావుంది. పైగా చేస్తున్న పనివాళ్లుకూడా మానుకుంటిరి.

ఆరాత్రే రహస్యంగా వెంకన్నడబ్బు వెంకన్నకి పంపించేశాడు.

మర్నాటి ఉదయం రైతులంతా పాలపొంగళ్లు చేశారు. ప్రతి యిల్లూ కళకళలాడుతోంది. సాయంకా లానికి అరకలకు పూజలు పూర్తయినాయి. ఎడ్లమొగాన వసుపుకుంకుమ పెట్టారు. కోటేల్లు సాగుతుంటే రైతు స్త్రీలు హారతులెత్తారు. రైతులు అరకలతోనూ పాలేళ్లు విత్తనాలతోనూ బయలుదేరారు. ఆ గొందినుంచి యీ

యెనభేతరు

గొందీనుంచీ అన్ని అరకలూవచ్చి ఊ కలుస్తున్నాయి.
పాలేళ్లు జైమని జేజేలు కొడుతున్నారు.

అరుగుమీదినుంచీ గబగబా లోపలికి దూసు
కుంటున్నాడు. సీతయ్య-

“నాలుగు రోజులుపాటు మొఖం తప్పిస్తే
పోయేది. యీసారి మనకు లేబరులోనించి ఒక్క ఓటు
పగితే ఒట్టుబెట్టు.” అన్నాడు. చూచిపోదామని వచ్చిన
మాళయ్య.

—:0:—

“పెద్దమనుష్యులని అనబడే వారిలో
వుండే స్వార్థం, సంకుచితత్వం,
అనూయ, నైచ్యం, ద్రోహబుద్ధి—
నికృష్ట మానవులనబడే వారిలో వుండవు.”

— గోక్కి.

పరిశోధన

రాత్రి తొమ్మిది గంటలయింది. ఇంకో గంటలో సినిమా వదిలేస్తారు. అప్పటికే తాను టాన్ చుట్టూ రెండుసార్లు చుట్టివచ్చాడు. ఈ రెండుచుట్టలోనూ అన్ని వీధులూ అన్ని గొందులు కలియతిరిగినట్టే. ఫలితం మాత్రం రోజూలాగానే శూన్యం. ఆ విసుగుతోనే వచ్చి సినిమా హాల్లో జొరబడ్డాడు. టికెట్టు డబ్బులతో పని లేదుగనుక అలవాటుప్రకారం బాల్కనీలోకే వెళ్లాడు. అన్ని ఖాళీ కుర్చీల్లోనూ ఒకదాంట్లో అనుకోకుండానే చేరగిలబడ్డాడు.

కూర్చున్నాకగాని తెలియలేదు అతనికి 'చాలా అలిసిపోయినట్టు' — ఆ సినిమాసంగతి అప్పుడే తెలిసింది. అదే హాల్లో అదేసినిమా అదేబాల్కనీనుంచి సవా లక్షసార్లు చూచాడు. ఏనా అలాగే కాళ్ళు బాద్లాచాపాడు, బుర్ర వెనక్కి వేళ్లాడేశాడు. కళ్ళు గట్టిగా మూసుకుని సినిమా చూస్తున్నాడు. వాల్చేసిన బుర్ర ఎక్కడెక్కడో తిరుగుతోంది. కాళ్ళు కదలడంలేదు.

ఉక్కబోస్తోంది. పైన పంకా పనిచేయడం లేదు. క్రింద నల్లులు పనిచేయడం మాననూలేదు.

యెసభేయెనిమిది

గభీమని లేచాడు. గబ గబా క్రిందికి దిగాడు. హాలు బయటికి వచ్చాడు. వరండాలో అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నాడు. తలకాయలో ఆలోచనలు అంతకంటే ఝోరగుతున్నాయి. బూట్లు 'టక్ టక్' తాళం కొడుతున్నాయి. గుండెలు అంతకంటే వేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి. ఆందోళన... ఒకటే ఆందోళన.

తాను వెతుకుతూనే వున్నాడు. సగలులేదు. రాత్రిలేదు. పట్టమంతా దినమూ పదిసార్లైనా కలదిరిగి వదుల్తున్నాడు. గాలించేస్తున్నాడు. సెకిల్ టైల్స్ అరిగి పోతున్నాయి. కాళ్ళలో చిత్తువ కరిగిపోతూవుంది. ఫలితం మాత్రం శూన్యం.

ఇంతకూ తన దురదృష్టం. అంచెమీద అంచె అలాఅలా పైకిపోయే అదృష్టం తనకి పట్టలేదు.

వరండాలో ఆ చివరనుంచీ యీ చివరకూ యీ చివరనుంచీ ఆ చివరకూ-తిరిగి తిరిగి ఆకస్మికంగా కాళ్ళు ఆగి వూరుకున్నాయి. ఆసంగతి అతనికేమీ తెలియదు. మూడు నిప్పు పుల్లలు ఖరైచ్చి ఓ సిగిరెట్టు కాలింది. పొగలు క్రక్కుతున్నది. అదీ అతనికేమీ తెలియదు.

హాలుగేటులో, ఆవైపు వరండాలోనే ఓ నీడ కదలింది. అతని కళ్ళు పసికట్టేశాయి. గాజులు గల్లుమని మోగాయి. అతని చెవులు విన్నాయి. యిప్పుడు

మనస్సు పనిచేయడం ప్రారంభించింది. ప్రారంభించడమే తరువాయి అనుమానించింది. అనుమానించడం ఆ మనస్సుకు అలవాటే. 'అనుమానం' నుంచేగదూ! పరిశోధనలు ఫలించేదీ.

ఆ నీడ ఆడరూపంలో బయటపడింది.

అతగాడికళ్లు టప టపా కొట్టుకున్నాయి. అతగాడి బుర్ర చక చకా తనపని తాను చేసుకుపోతోంది - 'ఏవరిదీ?'

ఆ ఆడరూపం ఒక్కసారిగా ఇతన్ని చూచి జడుసుకొంది.

'ఆడవాళ్ళవేపు వరండాలో యిదేమిటి? మగాడు! పోలీసు డ్రెస్ తొడుక్కున్న ఆడదా!!' గబ గబా క్రీనీడలో నడిచిపోతోం దా అమ్మాయి.

'అలా క్రీనీడలో ఎందుకు నడుస్తోంది?'

అనుమానానికి ఆధారాలు వెతుకుతోంది అతనిమనస్సు.

ఆ యమ్మాయి వెనక్కుతిరిగి చూచింది.

అతనికళ్లు అటే చూస్తున్నాయి.

'అదేమిటి, అలా గుడ్లుపెట్టుకు చూస్తాడు. నెత్తిమీద ముసుగు లాక్కుంది.

తొంభై

‘ ఎందుకంతభయం, అడుక్కోంటోంది తన్ని తనే అతగాడి మనస్సు.

‘ ఆ యమ్మాయి తిరిగి తిరిగి చూస్తోంది, పోతోంది.

‘ ఏమిటిది ? ఆ యమ్మాయి ఎందుకలా చిత్తర పోతోంది ? తాను పోలీస్ డ్యూగి. తననిచూచి దొంగలుభయపడతారు. ఈ యమ్మాయి దొంగకావాలి. లేదా ... కుచ్చిళ్ళు కొంచెం పైకిలాగి పట్టినట్టు నడుస్తోంది ఆయమ్మాయి.

ఆఁ ! ఆ యమ్మాయి దొంగకాదు. కానే కాదు. తేలిపోయింది. ఈ యమ్మాయి...ఆ యమ్మాయి దగ్గర యేవో రహస్య పత్రాలు వుండివుండాలి. అవి కుచ్చిళ్ళల్లో వుండివుండాలి. తాను వరండా కాయడం చూచి ‘దొరికిపోయాన’ని భయపడి వుండాలి. అందుకే అలా జాగ్రత్త పడబోతోంది. ఆ తిరిగి తిరిగి చూడటం అందుకే. ఆ భయం అందుకే. అమ్మయ్య ! దొరికిపోయింది. తన పరిశోధన ఫలితానికి వచ్చేసింది.’— అతగాడి మనస్సు యింత ఆలోచనా ఓ అరక్షణంలో చేసేసింది.

ఆ యమ్మాయి హాలు మలుపు తిరిగింది.

పోతోంది. పోతోంది. ఐనా చుట్టూ పెద్ద ప్రహరీ గోడలున్నాయి. ఐనా—‘ఆలస్యాదమృతం విషం.’

అతగాడి కాళ్లు వెంబడించాయి. పిల్లి కాళ్లలాగా మెత్తగా—

‘ఏదీ?’ అతనికళ్లు అన్నివైపులకూ గిరగిరా తిరిగాయి. అంతా చీకటి?

‘అదుగో!’ మరుగుదొడ్డిలో గోడమీదుగా తల కాన్పించింది. అంతలో మాయమయ్యింది.

‘ఉహూ’ కూర్చోంటోందన్నమాట. ‘ఎలాగా దొరికిపోయాగదా!’ అని ఆ వుత్తరాన్ని వుచ్చలదొడ్డి పూడ్చబోతోందన్నమాట.

మెల్లగాపోయి మరుగుదొడ్డివాకిలి కాచాడు.

‘ఆ వుత్తరాలు ఏ రహస్య నాయకుడి కోసం తెస్తోందో? అన్నీ ఒక్క క్షణంలో తేలిపోతాయి.’ — కాళ్లు నిలదొక్కుకున్నాడు. రివాల్వర్ పైకితీశాడు. సిద్ధంగా వున్నాడు.

“బుజ్జ్ బుజ్జ్” మని మోత వస్తోంది. దొడ్డి నించి —

అదిరిపడ్డాడు. చేతిబాంబులాంటి మారణాయుధమో? ఏమిటో ఖర్చు —

గుండెలు గుబ గుబమన్నాయి. యింట్లో దోమ తేర మంచంలో పడున్న భార్య గుర్తుకొచ్చింది. ఉయ్యాలతోట్లో హాప కెవ్వమన్నట్టుంది.

తొంభైరెండు

పరిశోధన ఫలితాని కొచ్చింది. ఫట్ మని తాను పైకిపోతాడు. మామూలు పోలీసునుంచి ఒక్కో మెట్టే ఎక్కాడు. హెడ్డా, రైటరూ మధ్య చక్కర్లు కొట్టాడు. కొట్టి కొట్టి 'సబ్బయ్యాడు.' ఏళ్లకు ఏళ్లుగా ఒకటే సబ్బు. వెధవ సబ్బు. ఏమైనా సరే. యీ దెబ్బతో ఫట్మని పైకిపోవాలి.

ఆ ఆశతోనే జారిన గుండెని అసలు స్థానం లోకి తోసేశాడు. వణికే రివాల్వర్ని గట్టిగా గుప్పెట్లో బిగించాడు. పూనికచేసి నిల్చున్నాడు.

'బుజ్జ్ బుజ్జ్.' ఒకటే బుజ్జ్ — ఎంతకూ ప్రేరేదేం? వెధవ బాంబు. గుండెలు పీకుతూ ఎంత సేపిలా?

ఎనా చూతామని భయం భయంగానే తొంగి చూచాడు.

“ చీ పాడుముండా ఆడది ” అతనికే సిగ్గే సింది. గిరుగిన తిరిగాడు. లెప్ట్ రైట్ మరిచేపోయి ఒకే పరుగు తీశాడు. ఒక్క దూకులోపోయి బాల్కనీలో జొరబడ్డాడు.

ఎంత సిగ్గుచేటు - ఓ ఆడది మరుగుదొడ్లో... ఆ బుజ్జ్ బుజ్జ్ కు తాను హాడిలిపోతాడా?

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

అక్కడ ఆవిడ కేకలు పెడుతోంది. 'ఎవడో'

బూట్లు మోగించుకుంటూ తన్నేదో చెయ్యవచ్చా' డని-

ఇక్కడ ఈయన తన తెలివితక్కువ తనానికి విచారపడుతున్నాడు :- “ వెనుకా ముందు లేకుండా కాలిపాశేసి ‘ కమ్యూనిస్ట్ ’ అన్నట్టే అందరిలాగా తానూ సర్కిల్ ఐవుందునే? ’ అని —

అమ్మమ్మ ఉవాచ :-

“మానాభిమానంబులు దేహనికేగాని ఆత్మకు కావురా. పిచ్చివాడా ! ప్రతి అవమానానికీ ఆత్మహత్య చేసుకుంటే మన పెద్ద పెద్ద జాతీయనాయకులంతా యీ పాటికి ఒక్కొక్కరూ లక్షసార్లు చచ్చివుండాల్సింది.”

పుస్తకం

ప్రళయ ప్రణయ ప్రబంధం

కవి :- కవిరాజాధిరాజు వేదం విస్సన్నగారు.

ఈ ప్రబంధరాజం శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాజబహద్రూర్ విగతమస్తిష్క మహారాజావారికి అంకితమీయబడింది. వారు నూతనంగా స్వీకరించిన దేశభక్తి మతానికి చిహ్నంగా యింతటి ఉద్ద్రంధాన్ని చేతికాగితంమీద పేజీకి ఒకేపంక్తిచొప్పున అచ్చొత్తించారు. ఖద్దరు గుడ్డతో బైండుచేయించారు.

ఆదినుండి అంత్యంవరకూ గండభేరుండ సమాసాలతో, కవిత్వం మంచి ఎందుకొబ్బరి పాకంలోనడిచింది.

పాతకలోకాని కిది తలగడదిండుగానూ, తలంటు పీటగానూ, దీపపు శెమ్మెగానూ వారి తెలివితేటలను బట్టి ఉపయోగించగలదు. యిలాంటి సర్వోపయోగి భాషతో నిమిత్తంలేకుండానే ప్రపంచమంతటా, గది గదిలో తప్పక వుంచదగినది.

పాఠకుల సౌకర్యార్థం యీ గ్రంథానికి అనుబంధంగా సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువులాంటిది ఒకటి చేర్చివుండవలసింది.

వలయువారు.....

ఎర్ర దయ్యాల

కోటినాడ్డుకి కృతయుగంనాటిది ఓ. కోటు వుంది. ముందుభాగాన చినుగుల్లేని రెండు తెల్లచొక్కాలున్నాయి. మోకాళ్ళుదిగని రెండు ధోవతులున్నాయి, డిప్పలాంటి తలపాగా వుంది. వరసలవారీగ్గా, సప్త సంతానం వుంది. చప్పున కనికూర్చొనే సామర్థ్యంగల సాధ్వీ యిల్లాలు వుంది. ఉబ్బసపు ధగ్గుతో ఊరూ నాడూ కాచే వృద్ధమూర్తి తండ్రి వున్నాడు. అన్నిటి కంటే ముఖ్యం — అతని ఉద్యోగధర్మాని కుపకరించ గల పొన్నకాయలాంటి తలకాయ వుంది. ఐతే దానికి ఆలోచించే పనిమాత్రం లేదు. కోటినాడ్డు బ్యాంక్‌లో గుమాస్తాగా ప్రవేశించటమూ, అతగాడి పొన్నకాయలో నించి ఆలోచనాశక్తి నిష్క్రమించటమూ, యింఁచు మింఁచు ఒకేసారి జరిగాయి. యిప్పుడు కోటినాడ్డు శరీరమంతా ఆలోచనతోకాదు. అలవాటుతో జరిగిపోతుంది.

కోటినాడ్డు రోజూ 10 గంటలకు ఆఫీసుకు వెళ్తాడు. అతను వెళ్ళడు. కాళ్లే అలవాటుకొద్దీ అలా వెళ్లి పోతాయి. శరీరం కుర్చీలో కూలబడుతుంది. నోరు కూడి కలు కూడేస్తుంది. వేళ్ళు బర బరా కొత్త రూపాయల నోట్లు తిప్పేస్తాయి. మానేజరు పెట్టే చీవాట్ల భారానికి

తొంభైఆరు

తల దానంతటదే, ఊణంపాటు వంగుతుంది. కాలం గడిచినకొద్దీ కళ్ళు గోడగడియారంవంక చూస్తాయి. సాయంత్రం 6 గంటలకల్లా ఆ యాతనా శరీరం బండెదురికార్డులు చంకబెట్టుకుని కొంపజేసుకుంటుంది. అదీ! కోటి నాయు వరఫ్ మెషిన్ దినచర్య.

ఐతే ఆరోజున కోటినాయు వరఫ్ మెషిన్ కి ఏవో ఉపద్రవం కలిగింది. 7 గంటలకు కాకుండా, ఆరున్నర గంటలకే కొంపకి చేరింది. భార్య యింట్లో సరుకుల్లేవని తిడితే ఎదురు తిట్టలేదు. కొంపలో 'గీ 'బా' లకు జడిసి పికారుకని దూరంగా పారిపోలేదు. ఏమిటో పుట్టి మునిగిపోయినట్టు అలవాటులేని ఆలోచనకి తెగబడ్డది.

బ్యాంకిలో చేరిన పదిహేనేళ్ళ తర్వాత తొలిసారిగా ఆరోజే అతని తలలో ఆశ్చర్యం కాస్త చోటు చేసుకున్నది. ఆ సాయంత్రంనుంచే అతని తల ఆలోచనల్లో ఉక్కిరి బిక్కిరైపోతోంది. సమాధానాలురాని సవాలకు సందేహాలతో సతమత పోతోంది.

ఆవేళ సాయంత్రం 4 గంటలకు టేబులు మీదకు నోటీస్ బుక్ వచ్చింది. 5 గం. కల్లా గుమస్తాలంతా మీటింగుకు రావాలంట. 'ఆ? అదివరకల్లా ఆఫీస్ టైము అయినాకకూడా దేకించుకునే మానేజరు ఈనాడు అరగంటముందే పని వదలమంటున్నాడే?'

మీటింగు చూచాక కోటినాయుడికి మరింత ఆశ్చర్యమయింది. అదివరకెప్పుడూ తాను మానేజరు దగ్గరకు వెళ్ళినా, మానేజరు తనదగ్గరకు వచ్చినా తానే నిలబడేవాడు. యీ పూట తనకంటే దిగువమెట్టు గుమాస్తాలు సైతం కూర్చొని వుండగా మానేజరు చేతులు గట్టుకొని నిలబడి మాడ్లాడుతున్నాడు.

ఎర్రదయ్యం ప్రపంచాన్ని పట్టి పీడించబోతుందట. అది ముఖ్యంగా కష్టపడి సంపాదించుకొనే వాళ్ళని ముందు పడుతుందట.

‘తనను పట్టటానికే వీలుందన్నమాట-’ నాడ్డుకి భయంవేసింది.

ఆ భూతం పట్టినవాళ్ళకు సంతృప్తివుండదట.

తనభార్య ఎప్పుడూ “ముష్టిజీతం. మూన్నాళ్ళకే చాలద’నటం జ్ఞాసకంవచ్చి హడలిపోయాడు.

అది పట్టినవాళ్లు ‘ఊరేగింపులు-సారేగింపులు’ అని సిగ్గువిడిచి బజార్న పడతారట.

“ఛీ! అసహ్యం” అనుకున్నాడు.

పరువు విడిచి ‘అవికావాలి - ఇవికావాలి’ అని కేకవేస్తారట.

“పరువు తక్కువ - అవమానం.” అనుకున్నాడు.

తోంభ్రానిమిది

యీ భూతానికి ఎక్కువగా చిరుగుగుడ్డలు మురికి గుడ్డలూ అభిమాన స్థలాలట.

కోటిన్నాయ్ అప్రయత్నంగా గడ్డం తవిడి చూచుకున్నాడు. చొక్కా చినుగులు చూసుకుంటేగాని అనుమానం తీరేటట్టులేదు. తోటి గుమస్తాలకు కూడ కనబడని ఆ చినుగులు ఎర్రదయ్యానికి కనబడతాయా? ఏమో! గప్ చిప్ గా వెతుకుతున్నాడు. యింకా అనుమానం తీరక ఆ డిప్పతలగుడ్డకూడా తీసి చూచాడు.

యీ భూతం స్లేగులా వ్యాపిస్తుందట. యిది పట్టినవాళ్లు పని చెయ్యరట. సమ్మెలు చేస్తారట. సమ్మెలతో ఉన్న పనికాస్తా ఖాదుతుందట. యిలా ఎన్నో చెప్పాడు. యీ భూతాన్ని మొదట్లోనే వదిలించుకోవాలట. ముదిరిం తర్వాత తుపాకి కాల్పులకు కూడా లొంగదట. — యెవరికి వాళ్లే జాగ్రత్తపడమన్నాడు. తాము కూడ యెంతైనా ఖర్చుపెట్టి యీ భూతాన్ని వదిలించటానికి తిప్పలుపడతామని ముగించాడు.

ఏ గుమస్తాకైనా జబ్బుచేస్తేనే శైలవు యివ్వని యీ మానేజరు యెంత డబ్బయినా యె ఖర్చు పెడతాడా?

“కలకత్తాలో బ్యాంకు గుమస్తాలు సమ్మె చేశారు. అందుకూ యీ హడావుడి” అన్నాడు నాగేశ్వరరావు.

యిది స్లేగులా అంటుకొంటుందా? అంతా కొంపా గోడూ వదిలి వూరు బయటికి చేరాల్సిందే!” వెంటబడ్డాడు నాయుడు.

“యీ భూతం పట్టితే బాగానే వుందుము. మనకేమయ్యా? యీ భూతాన్ని నాశనం చేయాలంటున్నారే! వాళ్లు మాత్రం, యీ వూరేకాదు. దేశమే వదిలిపెట్టక తప్పదు.”

కోటిన్నాడ్లుకేమీ అర్థంకాలేదు. కాస్త దారి తీసిన విధంగా కొంపకు చేరి, నవారు మంచంమీద కూలబడ్డాడు. అదికాస్తా ‘పుట పుటా’ రావాల్తో తెగి వూరుకుంది. సగానికిపైగా అందులో దిగబడిపోయాడు.

భార్య “తెచ్చేదీ పెట్టేదీ లేకపోయినా అలా తెగ్గొట్టి నాశంచేస్తావేం?” అంది సంజ అంట్ల గల గలకి తోడుగా —

కోటిన్నాడ్లు తుళ్లిపడ్డాడు.

“ఆ భార్యకు అంతకుముందే ఆ భూతం ఆవరించింది. స్లేగులాగ తన నెలాగు లంకించుకుంటుంది; యిక తర్వాత చినుగు గుడ్డలూ, మురికి గడ్డమూ, వుండనే వున్నాయి; పట్టుకు వేళ్లాడటానికి” — అనుకున్నాడు.

‘ఊరేగింపులూ సారేగింపులు’ అని తాను గూడ బజార్నపడాలి కాబోలు. నవ్వుకున్నాడు. ‘ఛీ, ఛీ’ అంటూ ఆ దృశ్యాన్ని తలచుకొని కృంగిపోయాడు.

నూరు

అలానే ఆలోచిస్తూ ఎప్పుడు తిండితిన్నదీ మరచిపోయాడు. రోజూలాగ రికార్డు ముందువేసుకుంటే పనిసాగలేదు.

‘లాభంలేదు. ఎర్రదయ్యం అంటుకొంది. యిక తాను పనిచెయ్యడు. సమ్మెచేస్తాడు. ఉద్యోగం కాస్తా ఊడుతుంది. యీ గంపెడు సంసారమూ బజారు కెక్కుతుంది. ఎలాగా?’

‘తన భార్యనించే తనకీ భూతం ఆవరించింది. ముందు తన భార్యకీ భూతాన్ని వదిలించాలి. ఎలాగా?’

భార్య దగ్గరికి వెళ్లాడు. నిద్రలేపుతున్నాడు. ఆమె విసుక్కుంటోంది. ‘చాల్లే, యీ వున్న సంతానం చాలకనా! తెచ్చేదీ పెట్టేది లేకపోయినా —’

కోటిన్నాళ్లు తిరిగి వులిక్కిపడ్డాడు. ఆ భూతమే అలా ఆవిడచేత పలికిస్తోంది. ఆ ‘జీతం చాలదు’ అన్నదే ప్రమాదకరమైన లక్షణం. భార్యను తిరిగి తిట్టాడు. లోలోపలే.

“చూచావా. ఇప్పుడు ఎర్రదయ్యం దేశంలో తెగతిరుగుతోంది. అది స్లేగులా చరచరా ప్రాకుతోంది. అది పట్టినవాళ్లు ఎప్పుడూ ‘డబ్బు చాలద’నే అంటుంటారు. చూచావా? ఆమాట ఎప్పుడూ అనేది నీవే. నీకే ఆ భూతం పట్టింది.”

‘నీకేంపట్టాలా?’

‘నాకు పట్టేటట్టే వుంది?’

‘చాల్లే పడుకో - ఉన్నమాటంటే భూతమా ఏమిటి? డబ్బు చాల్తోందా?’

‘ఆమాటే - అదే... ఆ భూతం చినిగిన గుడ్డలు, మాసిన గడ్డాలు పట్టుకొని వేళ్లాడుతుంది-’

‘నాకుగడ్డం లేదు; నీపుణ్యమాంటూ గుడ్డలూ లేవు. కాని పోయిపడుకో - యీభాగ్యానికేనా? వరహా లాంటి నిద్ర చెడగొట్టావూ!.

“ఎర్రభూతం పట్టినవాళ్లు పసిచెయ్యరు. జీతం ఎక్కువ కావాలని సమ్మె చేస్తారు.”

‘అది పట్టినా బాగేపడిపోదుం .. జీతంఅన్నా పెరుగుతుందేమో—’

‘హరి! హరీ!’ కోటిన్నాళ్లుకీ అయోమయ మయింది. ‘ఆ భూతం పట్టినా బాగుపడేపోదుం- జీతం అన్నా పెరుగుతుందేమో?’ భార్యఅన్నదే తిరిగిఅన్నాడు.

నిజానికి తిట్లుతినకుండా యింటివాడికి అద్దె యిచ్చిన నెలంటూ లేదు. చాకలివాడు గుడ్డలు మురగ బెట్టకుండా తెచ్చిన వారంలేదు, నెలలేదు. పైనులేకుండా పిల్లవాడి కెప్పుడూ జీతంకట్టలేదు. అప్పుచేయకుండా గడచిన నెల అంతకన్నా లేదు. జీతం యీలాగేవుంటే; ధరలూ అప్పులూ అలా పెరుగుతూనేవుంటే, యిప్పటి

నూట రెండు

దాకా పరువుమాత్రమే తీస్తున్న అప్పలవాళ్లు ఎప్పుడో బజార్లో నిలబెట్టి ప్రాణమేతీస్తారు.

ఇలా ఆలోచిస్తుంటే దడ ఎక్కువయింది. సాయంత్రం మానేజరన్నాడు 'యీ భూతం పట్టిన వాడికి సంతృప్తి వుండదు' అని - తనక్కూడ భూతం పట్టేందా ఏమిటి?

'యీ భూతం పట్టినవాడు పనిజెయ్యడు- సమ్మెచేస్తాడు.'

నిజమే. తాను రాత్రి రికార్డు ముందువేసు క్కూర్చున్నాడేగాని ఏమీ చెయ్యలేదు- అహ! వుద్యోగం కాస్తా వూడుతుంది. సంసారపుగోలా, అప్పలవాళ్ళ మొహాలూ చూడలేక తాను ఉరిబోసుకు చస్తాడు.

'యీ భూతం- పట్టినట్టు తెలుసుకోలేనంత సూక్ష్మంగా పడుతుంది' అన్నాడు మానేజరు.

'అదికాస్తా జరిగేపోయింది. నన్ను భూతం పట్టనేపట్టింది. నేనే తెలుసుకోలేకపోతున్నాను' అనుకున్నాడు.

కన్నుమూస్తే కలలు - ఒకటే కలలు

తాను బజార్లో నిలబడ్డాడట. పాకీవాళ్లు, ఫ్యాక్టరీవాళ్లు అంతా ఊరేగింపుచేసుకుంటూ పోతున్నారంటం 'జీతాలు పెంచాలి' అని కేకలుబెడుతున్నారట.

విద్యార్థులుకూడ వున్నారు. 'విద్యార్థులకు జీతాలు తగ్గించాలి' అని కేకలుపెట్టేవాడు తనకొడుకేనట. విద్యార్థుల కెవరికి చినుగుగుడ్డలు లేవట. తన కొడుక్కు మాత్రం మాసేందుకు గడ్డంలేదుగాని, చినుగుగుడ్డలున్నాయట. తన పూరికాపు అంకమ్మ అందులో వున్నాడట. ఆడవాళ్లుకూడ వున్నారు. సప్తసంతానంతో తన భార్యకూడ వుందట. అందరికీ చినుగుగుడ్డలున్నాయట. ఆడవాళ్ళకూడ మాసిన గడ్డాలున్నాయట. భార్య తనని రమ్మంటోందట. తాను ఎంత యెడంగావుంటే అంత మంచిదని వెనక్కు-వెనక్కు పారిపోతున్నాడట. ఎలాగో మరి తాను అందులోన వున్నాడట...

“దయ్యం- ఎర్ర దయ్యం”- అంటూ త్రుళ్లి పడి లేచాడు.

‘ఏమిటా కేకలు’ అని ఓ కేకపెట్టి మళ్ళీ నిద్రలో మునిగింది భార్య.

“పిల్లవాళ్లకు బళ్లో జీతాలు పెరిగాయి. వస్తువులకు బజార్లో ధరలు పెరిగాయి. చెల్లించాల్సిన పన్నులు పెరిగాయి. బ్యాంకులో రికార్డులు పెరిగాయి. ఆఫీసులో పని పెరిగింది. సంతానం సరేయి. ఇంటివాడి అద్దె పెరిగింది. యిచ్చినవాడి దగ్గరల్లా అప్పులు పెరిగాయి.” అనుకుంటూ కన్ను మూశాడు. కలలు-ఒకటే

నూటనాలుగు

కలలు-పాత భూతాలకీ, కలలకీ తాను అంజనేయదండకం చదివేవాడు. మరి యీ ఎర్ర భూతానికేం చదువుకోవాలో-

‘యీ వ్యాధి ముదిరిందా? తుపాకి కాల్పులకి కూడా లొంగదు.’ అన్నాడు మానేజరు.

‘తన వ్యాధి ముదిరిపోయిందో? కాక-తుపాకి కాల్పులకన్నా కుదిరే దశలో వుందో?’

పాపం కోటిన్నాళ్లు కలల్ని కాగలించుకుని ఆరాత్రంతా అల్లాగే పండుకున్నాడు.

అమెరికాపెట్టే కేకలు మూడో యుద్ధానికో, నాలుగో యుద్ధానికో కోటిన్నాళ్లుకు తెలియదు. అమెరికా అప్పులకి ముప్పైతే భారతదేశం తటస్థంగా వుంటుందో చాదస్తంగా వుంటుందో తెలియదు. దేశీయ సంపద పెరగాలంటే పెట్టుబడిదార్లకు లాభాలు పెంచాలా? కార్మికులకు జీతాలు తగ్గించాలా? తెలియదు. అసలు అమెరికా కేకలు పెడుతోందనిగాని భారతదేశం ముప్పైతుతోందనిగాని ఎరగడు. చివరకు ప్రజలంటే పెట్టుబడిదార్ల సామాన్య జనమో యెరుగడు. తాను ‘ప్రజ’లోవాడో ‘బ్యాంకి’లోవాడో ఎరగడు.

ఏతే యిప్పుడిప్పుడే కోటిన్నాళ్లు తెల బ్యాంకి రికార్డులోనించి బయటి ప్రపంచంలో జొరబడుతోంది.

పూర్వమైతే కాంగ్రెసువాళ్లుగనక జైలు వదిలే యిళ్ళకు, యిళ్లు వదిలే జైళ్ళకు వెళ్లినట్లు బ్యాంకికీ, యింటికి మధ్య ఆసులో దారంలా తిరిగేవాడు. యిప్పుడల్లాకాదే! ఎర్ర దయ్యం ఎవరైనా వర్షి ఆవరించిందో, ఎలా ఆవరించిందో పరిశీలిస్తున్నాడు. ఆ రోజు మానేజరు చెప్పిన కొలత బద్దతో ప్రతివాణ్ణి కొలుస్తున్నాడు. మాటలో, చూపులో, మాసిన గడ్డంలో ఎర్రదయ్యం అంతుకనుకొంటున్నాడు.

ఓ గొడ్లకాడ బుడ్డాడు గేదెమీద స్వారి దోల్తూ 'కాంగిరేసాచ్చిందిరా — సోదరా — కాటకం హెచ్చిందిరా' అని పాడటం విన్నాడు. ఇది ఎర్రదయ్యం మహామేనని తేల్చుకున్నాడు.

యింకోసారి ఫ్యాక్టరీ కూలీలంతాచేరి 'యీ ధరల్లో యీయనిచ్చే చచ్చు రూపాయి ఏమూలకీ ఏదో ఒకటి తేల్చుకోవా' అనుకోవటం విన్నాడు.

యింకోచోట రైతులు "యిలా యింకా ఏడాది జరిగిందో — చచ్చామే. 'అమ్మబోతే అడివి, కొన బోతే కొరివి' ఐతే ఎంతకాలం యీడుస్తాం. చేసుకోడానికి చేసేనా లేకపోతుంటే" అనుకొంటున్నారు.

'అబతేరెసివా అరటికాయమీద పన్ను రా — అదేమంటే ముడ్డిసూసమీద తన్ను రా —' అని రాగాల్సి ఉన్నాడు. ఓ గుర్రాబ్బండివాడు —

నూటఆరు

మరోసారి గుమస్తాలంతా 'యిక నెట్టవే మోయ్ — పన్నుమీద పన్ను — అన్నిటిమీద తెగ పన్నులాయె, ధరలు చుక్కలూచ్చుస్తుండె' అనుకోవటం వినిపించింది.

మధ్యరకం జనాభా 'ఆ! కాంగ్రెస్ కాంగ్రెస్ అనుకుంటే వచ్చింది. దాని మజా చూపించింది. తిరిగి పోయే రోజు కూడా దాపులోకి వచ్చింది. యిక కమ్యూనిజమన్నా వస్తే' అనుకొంటున్నారు.

ప్రతివాళ్లు ఎర్రభూతం పట్టినట్లే మాట్లాడు తున్నారు. మానేజరు కొలతబద్ధతొచూస్తే అంతా ఎర్ర భూతానికి గురయ్యేవాళ్లే. మరి తనగతేంగానూ - యింత జనాభా మధ్యలో ఆభూతాన్ని దరిజేరనీయకుండా తానొక్కడే ఏం చేయగలడూ.

కోటిన్నాళ్లుకి పిచ్చెత్తినట్లైతే. ఆఫీసుపని సరిగా సాగటంలేదు. మానేజరు అనుమానపు చూపులు చూస్తున్నాడు. సరకుల ధరలూ జీతమూ పోల్చి చూస్తోంటే సంసారంసాగే అవకాశాలు రోజురోజుకు సన్న గిల్లుతున్నట్లుంది. అలా అనుకుంటే మానేజరు పెట్టిన ఎర్రభూతం భయం నిలువునా ఎదుట నిలబడుతోంది.

'ఆ భూతం పట్టినవాడ పనిచేయడు-సమ్మె చేస్తాడు.'

ఉద్యోగం పూడుతుంది. సంసారమంతా ఆకలితో చస్తుంది.

క్షణక్షణానా ఎర్రభూతం పెరిగి భూగోళాన్నంతా చాపచుట్టలా చుట్టుకొస్తున్నట్టుగా వుంది. కాని దాన్ని అరికట్టడమెలాగో మరి ?

ఎంతో గొప్పవాడైన మేనేజరుకే 'ఆభూతాన్ని, భయాన్ని పోగొట్టుకోడానికి ఆంజనేయ దండకం చదవాలా? ఆగ్నేయ దండకం చదవాలా? అంటే తెలియాలా. పైగా గుడ్లుతిప్పాడు. ఎగతాళనుకొని-నాగేశ్వరరావు సడిగితే 'గాంధేయ దండకం చదువుకో' మన్నాడ వెక్కిరింతగా.

కోటినాయుడు జన్మకల్లా యీరోజు శివరాత్రి. తొలిసారిగా అడగాపెట్టాకుండా ఓపూట శైలవ్రవచ్చి పడ్డది. తొలిసారిగా రేడియో వినబోతున్నాడు. స్థలమా? 'సత్య నిలయ' పాఠశాల. విషయమా? తనని పరిపరి విధాలుగా వేధిస్తోన్న 'ఎర్రభూతం'. బోధకుడా? ఘనత వహించిన ప్రజాతంత్ర ప్రభుత్వంలో మహామాంత్రిక శ్రీ భూతాత్మగారు.

యీ సమాచారాన్నంతా యిముచ్చుకు వచ్చిన ఆ నోట్ బుక్ కును ఎత్తి ముద్దాడాలనుకున్నాడు. 'ఎంతని నేవర్ణింతును నోట్ బుక్' అని ముఖారితో కృత్రి

నూటఎనిమిది

పాదాలనుకున్నాడు. కాని తనకంటే దిగువమెట్టలోగల బంట్రోత్ ఎదుగుగా వుండటంతో అతని ఆనంద ప్రకటనకి అంతరాయం గలిగింది. ఆదుర్దాగా అందరిదగ్గరకూ వెళ్లాడు. నీవా? నీవా? అంటూ-

నోటీసే వచ్చినతరువాత పోకుండా వుండటమేలాగ? నోటీస్ పంపడంలోగల మానేజరు శ్రద్ధ ఎవరు రాలేదో చూడటంలో వుండదా?

అలా ఆర్పుకుని తీర్చుకొని అంతా బయలుదేరి వెళ్లేసరికి 'సత్యవిలయ' పార్కు సొంతంగా నిండిపోయింది.

ఒక రేడియో అభిమాని అంటున్నాడు 'అబ్బా! నేను చచ్చేలోపల యింతజనం యింకెన్నడూ రాదు.' అని-

యింత జనానికి కారణం ప్రభుత్వ ప్రచార మహత్తేనట. ప్రభుభక్తి పరాయణులైన గొప్ప గొప్ప వాళ్ల శ్రద్ధాసక్తులేనట. ఫ్యాక్టరీ యజమానులంతా కూలీల్ని లారీల్లో తీసుకొచ్చి మరీ పార్కుకు వప్పగించి పోయారు. మున్సిపాలిటీవాళ్లు పనివాళ్లకు హాజరు పార్కులోనే వేస్తామన్నారట. పల్లెటూళ్లలో మునసబు కరణాలు తగుశ్రద్ధ తీసుకొని వెళ్టివాళ్లనీ, హోంగార్డుల్ని యిచ్చి మరీ పంపారు. ఎలక్షన్లలో అనుభవాన్నంతా జమోతుగా ఉన్న వాళ్లు, వచ్చినవాళ్లెవరూ వెళ్లి

పోకుండా చుట్టూ పోలీసుల్ని, హోంగార్డుల్ని, కావలా పెట్టేశారు.

జనం యిసుకవేసినా రాలటంలేదు. నూది పడ్డా వినిపించేటంత శబ్దంగా వుంది. అప్పటికే ఏడుమి షాలు ఆలశ్యమవటంతో ఎనొన్నరుకూడా లేకుండానే మహామంత్రులు ఉపన్యాసానికి ఉపక్రమించారు.

“ఓ రేడియో శ్రోతలారా ! మీకందరికీ శ్రీ వీర హనుమంతుని ఆన-భేతాశమూర్తి ఆన-నాగురువు పాన మాన-అభివందనాలు. దేశకాల పరిస్థితుల్నిబట్టి కామన్ వెల్తు నూత్రాలకు అనుగుణ్యంగానూ సరే-!”

“ఎర్రదయ్యం చానా గడుగ్గాయి. మెండిది. యిది వాయువేగ మనోవేగాలకంటే జోరుగా ప్రపం చాన్ని అల్లుకుపోతుంది?”

కోటినాడ్డు గుండె గుభిల్లుమంది.

“యిది ప్రవేశించిన వెంటనే నరనరానా అల్లుకుపోతుంది. ఆ తర్వాత తుపాకులకుకూడ లొంగదని రుజువైపోయింది అదివరకే- అందుకనే అమెరికావాళ్లు ఆటంబాంబునల్లా అట్టేపెట్టుకొని మార్షల్ ప్రణాళికని ప్రయోగిస్తున్నారు.”

కోటినాయుడు నిరాశతో గడ్డకట్టుకు పోయాడు.

రేడియో చప్పుకుపోతోంది-“యిది ముఖ్యంగా బక్క చిక్కినవాళ్ళు రక్త లేని బలహీనుల్లో, స్వర

నూటపది

త్వరగా చొచ్చుకుపోతుంది. వాళ్ళలో యీ భూతాన్ని ఎదిరించగల దార్ధ్యత వుండదు.”

పార్కులో నిండిన జనంతా అందరి మొగాలు చూస్తున్నారు. ఎవడికివాడికే అనుమానం వేసింది.

—“యిది బాగాతిని (తేపుతూవుండే వాళ్ళ చాయలక్కాడా రాదు. వాళ్ళ ఉదరాల్ని చూసే మైలు దూరాన్నంచే వెనక్కుతిరుగుతుంది. ప్రపంచమంతటిలోను అంతే. ఎర్రభూతాల్ని అలా హడలగొట్టగల శక్తిమంతులైన మన బొజ్జన్నలకు మీ అందరితరపున నా ధన్యవాదాలు.”

పార్కులో బెంచీలమీదతప్ప కూర్చోలేని నలుగురూ చప్పట్లు కొట్టారు. మగవాళ్లంతా ఆ నలుగురు శక్తిమంతుల్ని చూస్తున్నారు. ఈర్ష్య పడుతున్నారు. కోటిన్నాడ్లు ఏమిటోచక వాళ్లనీ వీళ్లనీకూడ చూస్తున్నాడు.

“ఈ భూతం ఏకాస్త చోటుదొరికినాసరే, ఆఖరికి తలమాసిన రక్తమైనాసరే ప్రవేశించి తీరుతుంది.”

అక్కడ అంతా తల మాయటమేం? ఒళ్ళంతా మాసిన రక్తం. ఎగా దిగా చూచుకున్నారు. పోలీసులు మాత్రం ఒకళ్లకు తెలియకుండా ఒళ్లు టోపీలు తీసి తలలు తడివి చూచుకున్నారు. తలమాసిన రక్తంవాళ్ళే.

పోలీసులు జరిమానాలకు జడిసి బయటకు కనపడేదేమీ
మాయనీయరు, వాళ్ళకుండే మురికంతా తలల్లోనే.

‘ఎర్రదయ్యం చాలా ప్రమాదమయింది.’
చెప్పింది. రేడియో —

“ఏమిటా ప్రమాదం!” అడిగాడు నాగేశ్వర
రావు.

“ఆగు! అదే తేల్తుంది,” అన్నాడు కోటిన్నాయ్.

“యీ భూతపు రోగ చిహ్నాలు వినండి.
‘ఆకలి-ఆకలి’ అని అరుస్తుంటారు. ధరలు పెరిగిపోయాయి.
అని కేకలు పెడతారు, ‘పన్నులు తగ్గించాలి’ ‘జీతాలు
పెంచాలి’ అంటూ బజార్లు పడతారు” చెప్పింది రేడియో.

“ఐతే మనమే” అనుకున్నారు జనం.

“నేను ఎర్రభూతాన్నా?” అడిగాడు ప్రకాశ్
వాడు.

“హుక్ ! విననీవయ్యా” వినుకున్నాడు
కోటిన్నాయ్.

ఎవడికివాడు అదే అడుగుతున్నాడు. అంద
ళ్లూను యిప్పటికి అనుమాన భూతం ప్రవేశించింది.

“ఆ భూతం అలా ఎందుకు కేకలు పెట్టొందో
తెలుసా? అందర్నీ అలా తిండిలేని వాళ్ళనిచేసి ఏకంగా
పీక్కు-తినవచ్చనీ-అందుకనే మా ప్రభుత్వం ఉన్నవాళ్ళకు

నూటపన్నెండు

బాగా లాభాలుమేపి ఎర్ర దయ్యాన్ని ఎదిరించగల
వాళ్లని తయారుచేస్తున్నాం. ఈ ఎర్రభూతం చాలాచాలా
ప్రమాదం” చెప్పింది రేడియో—

“ఏమిటా? ప్రమాదం?” అడిగాడు నాగేశ్వర
రావు.

“ఓపికపట్టూ” అన్నాడు కోటిన్నాడ్లు.

“ఐతే మనమెటూ ఆ భూతానికి చిక్కేవాళ్ల
మేగా” అడిగాడు ప్రకాశ్-వాడు.

“హుక్ ! పినసీపయ్యా బాబూ” విసుక్కు
న్నాడు కోటిన్నాడ్లు.

“యీ భూతం రకరకాల కేకలు పెడుతుంది.
జనాన్నిబట్టి కేకలు మారుస్తుంది. యీ భూతం చాల
మొండిదని యిందాకే చెప్పాను. యిది తన కోరికలు
నెరవేరాలంటూ హఠమేసుకు కూర్చుంటుంది. అదే
సమ్మె. ఇది ‘జీతాలు పెరగాలి’ అన్నదంటే, ఏమైనా
సరే! పెరిగేదాక ఆ హఠం వదలదు.”

కోటిన్నాడ్లు అప్రయత్నంగా ‘ఆ!! ఊ!’
అన్నాడు. ఐతే యీ దయ్యం మన దైవం అన్నాడు
ప్రకాశ్-వాడు.

“కామాలు” అన్నాడు కోటిన్నాడ్లు.

“ఎర్రభూతం మహామహా ప్రమాదం” చెప్పింది రేడియో.

“ఏమిటా ప్రమాదం?” అడిగాడు నాగేశ్వర రావు.

“ఏమిటో?” అన్నాడు కోటిన్నాయ్దు.

“అది ప్రమాదమైతే మనమూ ప్రమాదమే” అన్నాడు ప్రకాశవాడు.

“యీ కేకలు పెట్టేవాళ్ళంతా ఎర్రదయ్యలే. యీ దయ్యాన్ని మీరంతా నాశనంచేయ్యండి. వీళ్లు ఒకళ్ళనొకళ్ళు ‘కామ్రేడ్’ అని పిలుచుకుంటారు. ‘కామ్రేడ్’ అన్నవాడినల్లా నాశనంచేయ్యండి.”

కోటిన్నాయ్దుకి నాగేశ్వరరావుని ‘కామ్రేడ్’ అని ఏడిపించాలని బుద్ధిపుట్టింది. అలా అనుకుంటూనే ఆప్యాయనంగా ‘కామ్రేడ్’ అన్నాడు. సిగ్గుపడి అందరి వంకా చూచాడు. అంతా అలాగే ‘కామ్రేడ్’ అని చూచుకుంటున్నారు.

“వీళ్ళ కేకలు ముఖ్యంగా గుర్తుంచుకోండి. -- పెట్టుబడిదారీ విధానం నశించాలి” అంటారు.

‘అంటాం’ అని గావు కేక పెట్టాడు ఓకూలి.

“భూమినంతా జాతిపరం చెయ్యాలి. ‘దున్నే వాడికే భూమి’ అంటారు.”

నూటపధ్నాలుగు

“అనకేంచేస్తాం!” అన్నాడు ఓరైతు.

“—‘ధరలు, పన్నులు తరగాలి. జీతాలు పెరగాలి?’ అంటారు” అన్నది రేడియో.

“అనకపోతే చస్తాం” అన్నాడు కోటినాయ్డు ప్రక్కగుమస్తా.

పోలీసులు ఏదో అనబోయి సర్కిలునుజూచి పెదవులు నొక్కుకున్నారు.

“ఎర్రభూతం మహాప్రమాదం. మహామహా ప్రమాదం” చెప్పేసింది రేడియో.

“ఏమిటా ప్రమాదం” అడిగాడు నాగేశ్వర రావు.

“ఏమీలేదు” అన్నాడు కోటినాయ్డు.

“ఆ బెంచీలమీద వాళ్ళకు ప్రమాదం” అన్నాడు ప్రక్కవాడు.

“ట-ట-ట-” ఎర్రభూతం నశించుగాక—
ట-ట-ట-? ఆగిపోయింది రేడియో.”

జనంతా కోలాహలంగా లేచారు.

‘జీతాలు పెరగాలి’ అన్నారు కూలీలు.

‘అయితే ఎర్రభూతం వర్ధిల్లాలి’ అన్నాడు నాగేశ్వరరావు. ఎర్రభూతాలు విజృంభించాయి. ఒకటే

కేకలు పెడుతున్నాయి. బెంచీలమీద కూర్చున్న నలుగురి మీదా కోరచూపులు చూస్తున్నాయి.

‘అరుగో ఎర్రభూతాలు, పట్టుకోండి’ అన్నాడు మేనేజరు.

‘ఊ! !’ అన్నాడు పోలీసు ఆఫీసరు.

‘నీవురా!’ అన్న డో కూలివాడు.

ముందు కూలీలు, రైతులు, గుమస్తాలా, విద్యార్థులు అన్ని దయ్యాలు బజాగ్నపడ్డాయి. పట్నం హడలెత్తేటట్లు, మేడలు గింగురైతేటట్లు కేకలు పెడుతున్నాయి.

ఉరిమిచూచాడు పోలీసు ఆఫీసరు.

పోలీసులు మాట్లాడకుండా మనస్సులు జనంలో వదిలివేసి దిట్టంగా అట్రైషన్ లో నుంచున్నారు.

హోంగార్డులు ముందు కో అడుగువైయ్య బోయి వెనక్కు ఏడడుగులు వేశారు.

‘పోలీసుల సమ్మె’ అన్నారు పాపాకాగ్లు.

పోలీసుల చేతగానితనానికి తిట్టుకుంటూ సర్కిల్ గారి టెలిఫోను మిలటరీకోసం ప్రార్థనలు చేస్తోంది.

మరచిపోయాను. ఇంతకూ మన కోటి నాడ్డు ఏమైనట్టు? ఆ మహాజన సముద్రంలో అతనూ ఓనీటి బొట్టు.

వీరి
ఇతర రచనలు
మృత్యుంజయులు

[నవల]

సూక్ష్మంలో మోక్షం

[కథానికలు]

ఇందులో ఉన్న కథలన్నీ ఆణిముత్యాలు -
పాఠకుడి మనస్సుకొక త్రొత్తవెలుగుప్రసాదిస్తాయి.
“సామాజిక దుష్ప్రభావాలమీద అధిక్షేపక
కథారచన సాగించడంలో శ్రీ శివరామకృష్ణ
గడుసరి” అన్నాడు ‘అవసరాల’. జానో? కాదో?
అనుమానం దేనికి? ‘సంశయాత్మా వినశ్యతి’
కదూ? మీరూ చదివి చూడండి! స్వీయాను
భూతి పొందండి!

Check List

Book Number	AALODAI 126		Date	25/09/21
Front Cover	NO		Back Cover	NO
Blank Pages				
	NO			
Missing Pages				
	NO			
Prepared	hasshmi		Scanned	K. Anurutha
BOOK SIZE	H 7-1	W 4-7	Pages	118

Cutting

Daveed [M]